

MITA CA FENOMEN MONETAR NEGATIV¹

Vasile Marian

Institutul de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca

De mult se știe că „Banii înduplecă și pe zei”², darămite pe omul de rând, care, fără ei (bani), „Este ocolit ca un ciumat și e considerat ca o povară a pământului”³. Aceasta este *moralitatea* oricărei colectivități umane în care locul la ceea ce-i *bine* îl ia ceea ce-i mai *bun*, iar o confirmare a existenței unei asemenea moralități în întreaga lume contemporană este și faptul că în fiecare an se dă șpagă cca 1.000 de miliarde de dolari, inclusiv de către companii din țări foarte bogate, precum SUA, Japonia, Anglia, Suedia!⁴

1. CONSIDERAȚII GENERALE

În lumea în care trăim, fiecare dintre noi are nevoie de bani și de alte bunuri, pe care le poate dobândi în mod *cinstit* sau *necinstit*, iar o formă a necinstei este și *mita*, cu diverse interpretări în timp și spațiu⁵, precum cele de *bacșiș*, *ciubuc*, *plocon*, *șpagă*, *șperț* etc.

¹ Prezentul studiu este o formă dezvoltată a capitolului 7 (*Mita*) din lucrarea: Vasile Marian, *Fenomene monetare negative*, Edit. „Argonaut”, Cluj-Napoca, 2005, p. 155–164.

² *** *Cugetări grecești*, Edit. „Albatros”, București, 1981, p. 43.

³ *** *Miere și fiere*, Edit. „Albatros”, București, 1982, p. 21.

⁴ „Daniel Kaufmann, directorul Institutului Băncii Mondiale pentru Guvernanță, a anunțat recent că instituția pe care o reprezintă estimează că în fiecare an se dă șpagă 1.000 de miliarde de dolari” (Cristian Ioniță, *Șpaga mondială: 1.000 de miliarde \$*, „Jurnalul național” nr. 3346 din 15 mai 2004, p. 25).

⁵ Ex.: **Bribe** [braib] – „a price, reward, gift, or favor bestowed or promised with a view to pervert the judgement or corrupt the conduct esp. of a person in a position of trust (as a public official)” (Merriam-Webster, *Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*, Könemann Verlagsgesellschaft MBH, Germany, 1993, p. 275); **Mită** – „Sumă de bani sau daruri primite de cineva sau oferite cuiva pentru a-i câștiga bunăvoința, (pentru a-l determina să-și îndeplinească mai cu râvnă obligațiile de serviciu sau) să comită o încălcare a legalității, regulamentului, uzanței, în favoarea donatorului” (Academia Română – Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. III (I–Pr), Edit. Univers Enciclopedic, București, 2003, p. 588).

Noțional, *mita* este un mijloc de comunicare relativ nou, introdus din limba slavă veche (mito) – după unii autori⁶, mai întâi în limbajul juridic de către cei care conduc și vor să respecte toți, până la proba contrară, anumite norme de conduită socială, adică de *legiuitor* și *justiția* chemată să-i facă dreptatea acestuia.

Din limbajul juridic, *mita* a ajuns și în limbajul cotidian, devenind un loc comun, menit a desemna o anumită formă de *corupție*, pe care destui oameni de rând o confundă și astăzi cu alte forme de corupție, folosind pentru ea denumiri vechi și/sau mai vulgare.

Or, *mita* nu se confundă, printre altele, cu *bacșiș-ul*⁷, *ciubuc-ul* sau *plocon-ul* (decât parțial, în acest caz, așa cum se va arăta în paragraful următor), în ciuda marii vechimi și răspândiri a acestora și la noi. În vreme ce, *bacșiș-ul*, bunăoară, este sinonim cu *ciubuc-ul*⁸ și reprezintă o sumă de bani pe care o dai cuiva din proprie inițiativă peste prețul bunului deja primit sau al serviciului de care ai beneficiat⁹, *mita* este o sumă de bani sau de alte avantaje primite ori acceptate doar a fi primite de un *funcționar* (zice *legea*¹⁰, dar de un *angajat*, mai bine-spus) de la altcineva decât de la angajator, ca răsplată pentru munca prestată, în scopul „de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri”¹¹.

Mita a ajuns să fie un *fenomen* mondial, iar ca *fenomen de masă* ea continuă să caracterizeze și România, în ciuda a nenumărate îndemnuri la cinste și a asprimii sancțiunilor aplicate în domeniu. Mărturii ale unui asemenea fenomen stau nenumăratele cazuri urmărite, anchetate și judecate de organele care au competențe legale în combaterea lor, semnalate de presă și/sau observate doar de fiecare dintre noi.

Preliminar arăt că orice *guvernare* nouă este o „sită” care *cerne* anumite fapte de *corupție*, printre care se numără și faptele de *mită*, „sită” care la început *cerne* mai bine și mai transparent, iar într-un asemenea context în primul semestru al

⁶ Gh. D. Bistriceanu, C. G. Demetrescu, E. I. Macovei, *Lexicon de finanțe-credit, contabilitate și informatică financiar-contabilă*, vol. I (*Finanțe și credit*), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 452).

⁷ Ex.: „**ciubuc** s. m. – [...] 3. (fig.) bacșiș, șperț, mită; **șperț** s.n. – mită, ciubuc, bacșiș, rușfet” [*** *Dicționar de sinonime*, Gh. Bulgăr (sub. red.), București, Edit. Albatros, 1972, p. 97 și 435].

⁸ Ex.: „**ciubuc** [...] 3. (Fam.) Câștig (mărunt) necinstit; bacșiș” (Ana Canarache, Vasile Breban, *Mic dicționar al limbii române*, București, Edit. Științifică, 1974, p. 127); „BACȘIȘ (< tc.) s. n. Sumă de bani dată cuiva peste plata cuvenită, pentru un serviciu; ciubuc” (*** *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 92).

⁹ Nelu Ploieșteanu (marele lăutar): „Din spăgi mi-am crescut cei cinci copii!” (Reportaj realizat de Simona Ecovoiu, „Jurnalul național”, nr. 3383 din 28 iunie 2004, p. 24).

¹⁰ Prin *funcționar* se înțelege „orice persoană care exercită permanent sau temporar, cu orice titlu, indiferent cum a fost investită, o însărcinare de orice natură, retribuită sau nu, în serviciul unei unități” publice, „precum și orice salariat care exercită o însărcinare în serviciul unei alte persoane juridice” (*** *Codul penal al României*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 65 din 16 aprilie 1997, art. 145 și 147).

¹¹ *** *Codul penal al României*..., art. 254.

anului 2001 în *Ministerul de Interne* „s-au întocmit 3522 de lucrări penale și dosare în care au fost cercetate un număr de 5057 de persoane pentru 8156 fapte de corupție”, dintre care „2188 au privit fapte de luare de mită” și „3313 au privit fapte de dare de mită”; în aceeași perioadă, în *Ministerul Public* „au fost cercetate 3541 de persoane pentru săvârșirea” a 2724 de infracțiuni de corupție, asimilate acestora sau în legătură cu ea, dintre care „1075 de infracțiuni de luare de mită” și „1056 de infracțiuni de dare de mită”; totodată, „instanțele de judecată au pronunțat hotărâri definitive de condamnare pentru săvârșirea unor infracțiuni de corupție, față de 195 de persoane”, dintre care „59 de persoane au fost condamnate pentru săvârșirea infracțiunii de luare de mită” și „57 de persoane au fost condamnate pentru săvârșirea infracțiunii de dare de mită”¹².

Luarea și dare de mită se face din varii motive, cum ar fi: a) o doză oarecare de inconștiență a celui ce acordă și/sau primește mită, pentru care nu mai are timp de reflecție și amintiri, datorită pragmatismului ei, a substituirii lui „acesta e just” cu „acesta e bun”, a eticii cu moralitatea colectivității din care face parte; b) profitabilitatea mitei, fie pentru mituitor, fie pentru mituit, fie pentru ambii participanți la mită¹³; c) tratamentul inadecvat aplicat angajatului de către angajator¹⁴; d) dezacordul dintre intensitatea cererii și motivația ofertei de diferite produse și servicii; e) interese străine unuia sau ambilor participanți la un raport social de obținere a unui bun sau a unui drept¹⁵.

Ceea ce nu se prea știe și nici nu se prea spune este că *interesul* pentru mită este departe de a fi doar unul *personal*, al celui care, de pildă, vrea o soluție mai rapidă și/sau mai favorabilă lui într-un proces, și al celui care poate da o asemenea soluție, ci adeseori și unul *organizațional*: al unui serviciu secret care își racolează informatori și trădători, al unui partid politic sau al unei religii în căutare de prozeliti sau acaparare a unui alt partid ori religii, al justiției în căutare de martori și mituitori ai celor pe care vrea să-i pedepsească, al unei societăți comerciale care vrea s-o „înghită” pe alta ș.a.m.d.

¹² <http://www.gov.ro/obiective/pganticoruptie/Anexa.pdf> (23.08.2005).

¹³ „Mita – spune un bun cunoscător al criminalității organizate – este considerată o investiție foarte profitabilă și eficientă” (Gheorghe Mocuța, *Criminalitatea organizată și spălarea banilor*, Edit. „Noul Orfeu”, București, 2004, p. 47).

¹⁴ În foarte multe locuri de muncă s-a ajuns ca șeful să „te forțeze într-un fel sau altul să îi dai mită (orice este binevenit – bani, produse alimentare sub diverse forme, chiar mese festive cu diverse ocazii mai mult sau mai puțin «evidente») doar ca să nu îți facă viața grea la servicii (găsește modalități), chiar dacă ești corect, îți vezi de treaba ta și teoretic nu îți poate reproșa nimic? (oricum dacă vrea va găsi ceva pe care să ți-l reproșeze)” [<http://www.weblog.ro/ssonia> (24.08.05)].

¹⁵ „Printre cauzele extinderii corupției în România se pot aminti: menținerea unui important sector economic de stat; proliferarea birocrăției; persistența unui statut incert al funcționarului public; menținerea unei structuri oligarhice a puterii politice; slaba dezvoltare a piețelor; instabilitatea legislativă; numărul mare de reglementări. Cauzele sporirii corupției sunt, așadar, de natură politică, dar și economică, juridică și legislativă” [Varujan Vosganian, *Doar piața distruge corupția*, „Ziua”, 8 ianuarie 2005, p. I (a suplimentului „Ziua economică”, nr. 212 din 8–14 ianuarie 2005)].

Având în vedere numărul, amploarea și persistența faptelor de mită în lume, mă întreb și întreb cititorul dacă această *Mărie a Sa*, numită *Mită*, nu ar trebui să includă în sfera autorilor ei și *persoane juridice*, nu numai funcționari și mituitori ai acestora, cărora *justiția* le dă, dacă sunt prinși sau denunțați, (diferiți) ani de pușcărie și alte sancțiuni?

În acest sens, acum și aici mă gândesc la *sponsorizările urmate*, mai devreme sau mai târziu, *de diferite decizii preferențiale* pentru sponsori sau unii oameni ai acestora (președinte, director, consiliu de administrație ori ... vedem noi cine ... *merită!*)¹⁶.

2. FORME DE MITĂ

Într-o lume a lui *care pe care*, scrupulul devine o povară pentru tot mai mulți dintre noi, iar atunci unii calcă strâmb, subordonând ceea ce este corect și drept succesului lor, în special financiar. Acești oportuniști pun interesul personal înaintea interesului social, oriunde s-ar afla în ierarhia socială, iar în sprijinul acestei constatări vin numeroase exemple¹⁷, deși un proverb spune că „pentru un car de oale este destul o bătă”.

2.1. COMISIONUL

Prin *comision*, în mod curent se înțelege o sumă de bani pe care cineva o plătește altcuiva, care i-a procurat sau transmis ceva de/la o terță persoană. De regulă, *el* se acordă/percepe procentual din valoarea obiectului procurat/transmis, și îmbracă fel și fel de forme: comision de tranzacție (cumpărare sau vânzare), comision de mediere (găsire a unui client, furnizor etc.), comision de transfer de bani (din buzunar în cont, din cont în buzunar și dintr-un cont în alt cont, al tău sau al altcuiva), comision de administrare card, comision de evaluare a gajului, comision vamal etc.

¹⁶ Cele întâmplate cu *Parmalat* îmi confirmă naivitatea că donația acesteia de 1,5 miliarde de euro(i) pentru programul ONU de combatere a foametei în lume a vizat numai spiritul ei umanitar, așa cum nu cred nici în multe sponsorizări ale partidelor politice de la noi ca fiind altceva decât contribuții la obținerea unor contracte de refacere a Iugoslaviei, Irak-ului și a ce va mai urma.

¹⁷ Dintre cazurile mai recente, amintim: **a)** Sorin Beraru, care, în vara anului 2002, a oferit prin poliști-infractori unui procuror de la Curtea Supremă de Justiție 600.000 dolari, în schimbul rezolvării tuturor problemelor penale pe care le avea, până atunci, în România (pentru privatizări frauduloase). (Vezi: Cătălin Budescu, *Escrocheria CU-CO vrea „dizolvarea”*, „Jurnalul național”, nr. 3331 din 28 aprilie 2004, p. 25); **b)** Domocoș Reman, fost director general în Ministerul Agriculturii, reținut de procurorii PNA în aprilie 2004, pentru o mită de 180.000 de dolari, încasată în perioada decembrie 2000–ianuarie 2001; **c)** comisarul-șef Gheorghe Bonteanu, șef-serviciu la Corpul de Control al MAI, a fost reținut de PNA pentru că promitea slujbe la *Serviciul Special de Telecomunicații* și la *Jandarmerie* în schimbul a 1.500 de dolari (Vezi „Adevărul”, nr. 4451 din 23 octombrie 2004, p. 11).

De la nenumăratele comisioane acceptate în lumea afacerilor până la a oferi sau pretinde un comision și pentru îndeplinirea, neîndeplinirea sau întârzierea îndeplinirii unui act privitor la îndatoririle de serviciu sau de a face un act contrar acestor îndatoriri nu-i decât un pas mic, simplu de făcut și dificil de constatat de cei care nu sunt implicați în el.

Pentru a evita, pe cât posibil, consecințele nedorite ale faptei lor, mituitul și mituitorul își iau, de regulă, măsuri de precauție. În funcție de împrejurări, ei fie deduc mita sub forma unui astfel de comision din prețul (mai mare) pe care îl încasează donatorul de la cel în slujba căruia este mituitul, fie o vehiculează pe lângă prețul (mai mic) pe care îl achită donatorul către cel în slujba căruia este mituitul.

Uneori, lucrurile se mai încurcă.

La 21 noiembrie 2001, o societate comercială din Bihor a hotărât să vândă un spațiu comercial *Agenției Județene de Ocupare a Forței de Muncă* (AJOFM) Bihor. Directorul și 2 directori adjuncți ai acestei agenții „au pretins, din suma ce avea să fie plătită cu titlu de preț (de 8,4 miliarde de lei¹⁸ – preciz.ns., VM), un comision de 2,7 miliarde de lei, renegociat la 2,2 miliarde de lei”¹⁹. Administratorul „societății vânzătoare a denunțat fapta”, lucru mai rar întâlnit, ca vânzătorul să facă așa ceva, iar în final doi dintre inculpați (directorii adjuncți) au fost condamnați pentru infracțiunea de *spălare de bani*, întrucât banii primiți i-au schimbat în *euro*, pe care apoi fiecare i-a depus pe numele mamei sale. Așadar, dacă nu merge cu *mita* o luăm cu *spălarea de bani*!

2.2. PLOCONUL

Ploconul este un *cadou* oferit pentru a obține o favoare sau pentru că ți s-a făcut deja o favoare (de a fi fost servit cu ceva sau cumva, de a fi invitat la o nuntă, la ziua cuiva etc., de a avea pe cineva ca autoritate sau ca oaspete etc.). În primul caz, *el* este *mită*, căreia îi conferă o expresie mai plăcută, o anumită deghizare; în al doilea caz, *el* este *fie* un *folos necuvenit* pentru cel care l-a primit „după ce a îndeplinit un act în virtutea funcției sale și la care era obligat în temeiul acesteia”²⁰, *fie* un *dar*, o *donație* sau o *tratație* pentru orice alt beneficiar al lui²¹, obligat însă –

¹⁸ Aici și în restul studiului nostru este vorba de „lei vechi” (ROL). Pentru transformarea lor în „lei noi” (RON) se va folosi relația: 10.000 ROL = 1 RON.

¹⁹ *** *Spălarea banilor. Elemente constitutive. Lege penală mai favorabilă* – Comentariu al I.C.C.J. la decizia sa nr. 1386 din 11 martie 2004, „Buletinul Casației”, Trim. I, 2005, p. 12.

²⁰ Primirea de foloase necuvenite: „Primirea de către un funcționar, direct sau indirect, de bani ori de alte foloase, după ce a îndeplinit un act în virtutea funcției sale și la care era obligat în temeiul acesteia, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani” (*** *Codul penal al României...*, art. 256).

²¹ Un asemenea *dar* consider a fi și *bacșiș-ul*.

dacă este demnitar, magistrat, funcționar public ori o anumită persoană de conducere și/sau de control – să-l declare, atunci când depășește o anumită valoare²² și îl primește de la o anumită persoană²³.

Ca mită, *ploconul* nu-i ocolește nici pe cei *sătui*.

Considerat a fi, cu 350.000 € câștig anual, cel mai bine plătit funcționar din Germania, fostul președinte al Băncii Centrale din Germania (alias *Bundesbank*) – Ernst Weltke – a acceptat plata unei facturi de sejur cu familia sa, de cca 8.000 €, de către o bancă comercială (Dresdner Bank, filială a grupului de asigurări *Allianz*, în care-l întâlnim și pe *Țiriac*). Descoperit după mai bine de un an, în 2004, acuzatul s-a văzut nevoit să recunoască că a făcut o greșală, să demisioneze și să stea la dispoziția Parchetului din Frankfurt.

Tot în Germania, la uzina de automobile *Volkswagen* a fost oferită *mită*, sub diferite forme (excursii, prostituate, cumpărături) „familiilor unor înalți funcționari și șefilor consiliilor muncitorești din diferitele filiale ale uzinei de către departamentul” de personal (resurse umane), printr-un colaborator apropiat al șefului acestui departament. Și, ca de obicei, cei implicați au negat acuzațiile, dar șeful departamentului și liderul sindicatului și-au dat demisia²⁴.

Un director general al unei societăți comerciale ploieștene (Florin Mihai) pretinde că i-a dat (în 2001) unui colonel SRI (Gheorghe Dumitrache) mai întâi 100 milioane lei pentru a-și plăti o masă la restaurantul unde și-a sărbătorit ziua de naștere cu un procuror (Gheorghe Muscalu) și cu secretarul de stat de atunci în MAI (Zaharia Toma), iar apoi (mai multe?) sume cuprinse între 1000 și 2000 de dolari. La începutul anului 2005, *el* face o plângere la ministrul Justiției (Monica Macovei) și la șeful PNA (Ioan Amarie) în care îi acuză pe primii doi și pe încă un procuror (Constantin Plăcintă) „de șantaj, luare de mită, divulgarea secretului profesional, favorizarea infractorului, abuz în serviciu și trafic de influență”²⁵.

²² Persoanele „care exercită o funcție publică, indiferent de modul în care au fost învestite, în cadrul autorităților publice sau instituțiilor publice” și cele „care exercită atribuții de control, potrivit legii” au obligația să declare, într-un anumit număr de zile „de la primire, orice donație directă ori indirectă sau daruri manuale primite în legătură cu exercitarea funcțiilor sau atribuțiilor lor, cu excepția celor care au o valoare simbolică” [Parlamentul României, *Lege* (nr. 78 din 8 mai 2000) *pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 219 din 18 mai 2000, art. 4).

²³ În anul 2005, în *Declarația de avere* s-au înscris: „Cadouri, servicii sau avantaje primite gratuit sau subvenționate față de valoarea de piață, din partea unor persoane, organizații, societăți comerciale, regii autonome, companii/societăți naționale sau instituții publice românești sau străine, inclusiv burse, credite, garanții, decontări de cheltuieli sau alte asemenea, a căror valoare individuală depășește 300 Euro”, exceptând „cadourile și tratațiile uzuale primite din partea rudelor de gradul I și II” (Guvernul României, *Ordonanță de urgență* (nr. 14 din 3 martie 2005) *privind modificarea formularelor pentru declarația de avere și pentru declarația de interese*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 200 din 9 martie 2005, anexa 1 (*Declarația de avere*), pct. VI.

²⁴ Eva Galambos, *Scandal de corupție la Volkswagen*, „Gândul” – online, nr 61 din 13 iulie 2005.

²⁵ Raluca Dan, *Procurorul Muscalu, acuzat că a luat spagă*, „Evenimentul zilei” – online, 2 martie 2005.

Mita sub forma unui asemenea plocon, *gras*, este plină de risc. Pe acesta îl poți da cuiva care nu se ține de cuvânt și atunci ai toate șansele să-l dai și pe-al n-lea *plocon*, adică să-l repeți, fără a rezolva ceea ce ți-ai propus, decât eventual într-un târziu și/sau cu *circ*, precum acela că unul îl trădează pe celălalt, ba că i s-a cerut mită, ba că i s-a dat mită, comportament specific în lumea interlopă.

Un membru în comitetul de conducere al organizației neguvernamentale de luptă împotriva corupției – *Transparency International* – „și-a exprimat preocuparea față de influența politică pe care firmele o pot dobândi prin donații pentru campaniile electorale din SUA”, lăsând să se înțeleagă că o asemenea influență ar sta și la baza lipsei de „transparentă din procesul acordării contractelor de reconstrucție a Irakului, evidențiind rolul companiei petroliere Halliburton, condusă de vicepreședintele SUA, Dick Cheney, până în anul 2000. «În lista noastră avem, pe de o parte, lideri politici care au deturnat unul sau două miliarde de dolari în spațiul a câtorva ani, iar pe de altă parte, Halliburton a primit contracte de opt miliarde de dolari fără licitație»”²⁶.

3. INSTITUȚII ȘI DOMENII DE ACTIVITATE CUPRINSE DE MITĂ

Mita este prezentă atât în unele instituții ale statului, cât și în anumite domenii de activitate socială conduse de sau prin asemenea instituții²⁷. Potrivit unei cercetări privind *Climatul corupției în România*, realizată în anul 2004 de institutul german GfK (*Growth from Knowledge*): „În opinia românilor cel mai corupt domeniu este sănătatea. 35% percep acest sector ca fiind cel în care mita se întâlnește cel mai mult, urmat de sistemul de justiție (25%), poliție (15%), administrație (12%), pe locul 6 situându-se educația (2%)”²⁸. Fără a urma această ordine de importanță, adaug câteva exemple și reflecții asupra mitei în câteva domenii cuprinse de aceasta²⁹, menite a stimula lărgirea și consolidarea cunoașterii ei științifice și a spori conștiința individuală și comună a celor ce vor și pot să o combată printr-un comportament adecvat cu semenii lui/lor din diferite structuri sociale.

3.1. PE AICI, NU SE TRECE ... ORICUM

Ca instituție a statului și domeniu de activitate socială în care au mișunat și mai mult ca sigur că încă mișună oameni mituiți și mituibili se cuvine a aminti

²⁶ Cristina Cunceș, *Firmele occidentale încurajează corupția din statele în curs de dezvoltare*, „Adevărul”, nr. 4272 din 27-28 martie 2004, p. 5.

²⁷ Într-un *Manual de șpagă*, lansat pe internet în luna august 2004, se indicau, la un moment dat, următoarele industrii ale șpăgii: armată, poliție, sănătate, justiție, învățământ, transporturi, biserică. [<http://www.anchete.ro/> (21.11.2004)]

²⁸ <http://www.nudaspage.ro/?m=CeVreaCampania&s=CeEsteNuDaSpaga> (24.08.2005).

²⁹ În privința unor fapte de mită în asemenea domenii, a se vedea excelentele *Investigații jurnalistice asupra practicilor asociate corupției mici*, reunite într-un așa-zis *Manual de șpagă* [<http://www.nudaspage.ro/media/downloadpdf.php?filename=Manual%20de%20spaga.pdf> (24.08.2005)].

*Vama*³⁰, unde contemporanul lui *Moș Teacă* așteaptă sau cere să-i dai ceva *mită/șpagă*³¹, de vrei să treci de el cât de cât cum vrei tu.

Despre *faptele* „de arme” ale vameșilor noștri, un recent document, „conceput în laboratoarele serviciilor secrete”, constata că în cadrul vămilor din *Direcția Regională Timiș* au fost făcute 60 de schimbări de personal în cca un an, prin care au fost favorizate rude și prieteni ai șef-ului din zonă, „«fără a ține seama de criterii profesionale sau de sancțiunile care au fost aplicate anumitor lucrători, unii dintre cei sancționați fiind chiar promovați»”. În acest context, anumiți cetățeni italieni au reclamat unele nereguli (vizavi, probabil, de neregulile pe care le puteau face înainte vreme), pe care cotidianul ce le-a semnalat în premieră se întreba, profitând de conținutul documentului amintit mai sus: „Cum de nimeni, până acum [...] nu a cunoscut amploarea acestui fenomen. Sau, dacă cineva a știut, de ce a trecut nepăsător și s-a făcut că nu vede” că „15% dintre funcționarii Direcției Regionale Timiș sunt corupți”, că „în perioada 2001–2004, dintr-un număr de aproximativ 300 de inspectori vamali ai DRV Timiș mai bine de 54 au fost trimiși în fața procurorilor, pentru săvârșirea unui spectru larg de infracțiuni”, îndeosebi șpagă și complicitate la evaziunea fiscală, iar procurorii bănățeni „au refuzat să confirme soluțiile ofițerilor de la IPJ Timiș”? Un răspuns ni l-a dat chiar acest cotidian, în care se spune că, „indirect, «documentarul» realizat în laboratoarele serviciilor secrete timișene scoate în evidență faptul că, indiferent de probe, vameșii bănățeni rămân imaculați pe viață, câteodată cu ajutorul polițiștilor, altă dată cu cel al procurorilor și, nu în ultimul rând, cu cel al superiorilor”³². Un alt răspuns ni l-a oferit controlul făcut în urma scandalului stârnit de *Autoritatea Națională de Control* – schimbarea din funcție a câtorva șefi și sesizarea PNA-ului. Ce va ieși și din asta, cititorul de rând o să afle poate ... mai târziu.

Până atunci, mai amintesc că, la un control inopinat la *Punctul de Trecere a Frontierei* (PTF) Nădlac (de lângă Arad), ofițeri din cadrul *Direcției de Informații și Protecție Internă* (DGIPI) a *Ministerului Administrației și Internelor* (MAI) au găsit: a) „o bancnotă de 50 de euro ascunsă” într-o șosetă a unuia dintre polițiștii controlați, după ce cel care o purta „fusese văzut că a aruncat într-un coș 3,1 milioane de lei vechi”; b) 2.410 euro în mașina altui polițist, aflat în tură; c) 1.947 de euro neînregistrați în *casa de schimb valutar* din incinta acestui punct de control; d) 34.000.000 lei (vechi) „într-un coș de gunoi”³³.

³⁰ „Din două bariere de vamă, Giurgiu s-a umplut de vile. Fabrica de șpagi de la piciorul Podului a funcționat mai bine de zece ani, generând elita financiară a orașului care «trăiește din adaos comercial». De trei ani, treaba nu mai merge ca-n vremurile bune” (Adrian Cercelescu și Răzvan Popa, *Vama Giurgiu: mașinăria de stors șpagă s-a stricat*, „Adevărul”, nr. 4299 din 29 aprilie 2004, p. 1 și 3).

³¹ Într-un studiu realizat în 2004, directorul executiv (Liliana Carasciuc) al *Organizației Transparency International Moldova* aprecia a fi corupți o treime din vameșii din această țară [<http://www.reporter.d/ro/Interview.asp?NewsType=FullDocument&idDocType=3&Document=12868> 2 (22.11.2004)].

³² Tiberiu Kiss, *Procurori, protectorii vameșilor mânjiți*, „Jurnalul național”, nr. 3442 din 4 septembrie 2004, p. 3.

³³ R.P., *Polițiștii de frontieră și-au ascuns șpaga în ciorapi și coșuri de gunoi*, „Adevărul” – online, nr. 4667 din 6 iulie 2005.

Ca și în alte cazuri, morala momentului a fost: dacă cei implicați vor fi găsiți vinovați, ei vor fi sancționați!

Vama a fost și continuă să fie un centru de interes(e) și pentru protectorii și protejații lucrătorilor vamali corupți, nu numai pentru aceștia din urmă.

În acest sens, un exemplu mai mult decât evident îl consider a fi demisia din funcția de președinte al *Autorității Naționale de Control* a lui Sorin Vicol, pe motiv că i-a fost scoasă din subordinea sa activitatea Gărzii Financiare și a Vămile, la nici două săptămâni după ce a fost numit *ministrul controlului* în cabinetul Tăriceanu, din partea unui partid (PUR) care a ajuns la guvernare pe ușa din dos³⁴.

Pentru a afla ce spune lumea despre lucrătorii vamali, *staff*-ul vămile din România a pus la dispoziția celor interesați, începând cu anul 2003, un telefon gratuit pentru reclamații (021-8080880) și un formular de plângere în scris [disponibil la orice birou-vamal, *depunabil* direct, prin fax (la 021-2115825) sau prin mail (vama@customs.ro)]³⁵.

Luându-ne apoi după cele văzute și auzite până acum, se poate spune că urmează câteva arestări în rândul celor bănuți că cer sau acceptă mită pe cont propriu, o statistică sau analiză a ce convine din cele întâmplare, puțină publicitate și corupția din *vamă* este, chipurile, ca și ... „rezolvată”.

Numai că până la mijlocul anului 2005 majoritatea funcțiilor de conducere din sistemul vamal erau încă ocupate prin numiri pe baze clientelare, nu de concurs, fenomen recunoscut atât de un președinte al țării – Traian Băsescu, cât și de un șef al Autorității Naționale a Vămile – Gelu Ștefan Diaconu³⁶, iar interesele politice ale guvernanților sunt atât de puternice încât mai devreme sau mai târziu pervertesc orice soluție normală se adoptă între timp în domeniu.

După vreo 7 luni de guvernare potrivit unor principii politice mai vechi (precum: „pleacă ai voștri, vin ai noștri” și „pelerină după ploaie”), alianța D.A. (*Dreptate și Adevăr*) și-a propus ca în două-trei luni de zile „să fie ocupate prin concurs toate posturile pentru care au fost desemnați temporar lucrători vamali”³⁷, mizându-se probabil pe faptul că „la nevoie” se poate *măslui* aproape orice concurs, iar organizarea lui prin parcurgerea unor proceduri mai mult sau mai puțin birocratice nu-i decât o chestiune de timp pentru aducerea persoanei dorite pe un post sau legalizarea/oficializarea unei asemenea persoane pe postul deja ocupat altfel.

³⁴ „[...] demisia zgomotoasă a lui Sorin Vicol nu este decât un gest teatral făcut de umaniști, pe de o parte pentru a arăta că «nu se agață de putere cu orice preț» și, pe de altă parte, pentru a obține mai multe agenții guvernamentale la negocierile care se poartă în [...] în cadrul coaliției” (A. Duțulescu, *PUR, supărat că i s-au luat jucăriile „Vama” și „Garda”*, „România liberă”, nr. 4518 din 22 ianuarie 2005).

³⁵ Pentru mai multe detalii, a se vedea, de pildă: Dana TIMOFTICIUC, *Vama declară război corupției*, „Adevărul economic”, nr. 6 (564) din 12–18 februarie 2003, p. 6

³⁶ Doru Cireașă, *Jumătate din șefii vămile au ajuns ilegal în funcții*, „Adevărul” – online, nr. 4701 din 15 august 2005.

³⁷ *Ibidem*.

Din păcate însă, un asemenea comportament – de organizare a unor concursuri pentru a înlocui pe „ai altora” cu „de-ai tăi” s-au de „a-i oficializa” pe cei pe care mai întâi „i-ai numit” în diverse funcții – nu onorează pe autorii lui, drept pentru care este puțin probabil că cititorul de rând va afla cât adevăr și câtă fățarnicie a fost în concursurile decise până acum și va fi în concursurile ce se vor mai decide, îndeosebi de către exponenții puterii politice, mai ales acolo unde e vorba de bani, cum este și cazul sistemului vamal.

3.2. HĂITAȘII ... PUTERII

Pentru a se impune celor mulți, guvernanții au nevoie de mijloace adecvate de realizare a politicii lor, mijloace printre care astăzi se numără și *Poliția*, cu oameni și ... oameni³⁸, ca peste tot.

Poliția este o instituție „mamut”, cu mii de angajați, răspândiți pe întreg teritoriul țării, dar *hipercentralizată*, în care ordinele vin pe verticală, „de sus”, potrivit voinței *politicului*³⁹, care face din ea o *structură de putere* deosebit de *oportunistă*, atât la nivel central cât și la nivel local (județ, municipiu, oraș, comună). La nivel central, când se schimbă *Guvernul*, se schimbă *ministrul de Interne* și destui *șefi* de sub cel anterior, pe motive mai mult sau mai puțin întemeiate⁴⁰. Noilor șefi, *subordonații* rămași caută să le intre în voie în fel și chip, ba mințind în rapoarte și statistici, ba acceptând „săpuneala”, ba ascultând cu interes ce li se spune, ba acționând cum li se cere, uneori cu *zel*, ș.a.m.d.; la nivel local, oportunismul polițist este ceva mai nuanțat, datorită dublei subordonări, în care câștig de cauză are subordonarea ierarhică. În ambele cazuri însă, orgoliile și interesele personale rămân, iar exponenții lor încearcă și adeseori reușesc să le armonizeze, *pe orizontală* cu primarul, cu prefectul, cu primul-ministru, cu președintele țării și *pe verticală* fiecare cu cel de deasupra lui, căci structura de putere este suficient de solidă pentru a nu fi o problemă majoră nici atunci când răsună „codrul” de faptele reprobabile ale unora dintre ei.

La adăpostul autorității de care se bucură⁴¹, angajații Poliției, de la agenți de stradă și până la șefii lor cei mari, luptă cu cei care încalcă regulile de conviețuire socială, prilej cu care află multe: cum anume se împarte un teritoriu dens populat în

³⁸ „Ministrul Justiției, Monica Macovei, i-a solicitat procurorului general al României, Ilie Botoș, să dispună măsurile necesare pentru soluționarea dosarelor în care CEDO a constatat încălcarea de către autoritățile române a unor drepturi din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale” (Liliana Năstase, *Statul român – nevoit să ia măsuri împotriva polițiștilor bătauși*, „Adevărul” – online, nr. 4681 din 22 iulie 2005).

³⁹ „De la vârful instituției până la șeful de post, funcționează principiul protecției politice” (Laurențiu Ciocăzanu, *Corupții Poliției, primii pe listă*, „Evenimentul zilei”, nr. 3980 din 22 ianuarie 2005).

⁴⁰ Nicolae Militaru, *Generalul Neagu – schimbat de la conducerea Poliției de Frontieră* (Pentru găurile lăsate în granițele României), „Adevărul” – online, nr. 4560 din 2 martie 2005.

⁴¹ „Cel mai umil slujbaş al poliției statului civilizat are mai multă «autoritate» decât toate organele societății gentile luate la un loc; dar cel mai puternic principe și cel mai mare bărbat de stat sau comandant de oști al unui stat civilizat ar putea să invidieze pe cel mai neînsemnat șef de gintă pentru respectul nesilit și necontestat de care se bucură” (Friedrich Engels, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, în: Marx-Engels, *Opere*, vol. 21, Edit. Politică, București, 1965, p. 166).

zone de influență, cine ajung lideri de bande de hoți, de ucigași și de activități economice prohibite sau ferite de ochiul lacom al fiscului, cine și pentru cine se colectează bani și voturi în campanii electorale și cine-i protejează apoi, cum reușesc să racoleze prozeiți și să siluească conștiințe nevinovate, cum anume se apără pentru a scăpa nepedepsiți, cum se ceartă și se înțeleg sforarii, cum se împarte prada ș.a.m.d. După câțiva ani de *stagiu* într-un asemenea mediu, polițiști devin *specialiști*, de la care învață câte ceva și infractorii⁴². În cadrul acestui schimb de experiență, cu atâția scandalangii, șarlatani și pierde-vară, unii polițiști rămân înhăitați cu cei care doar astfel pot fi cunoscuți și stăpâniți⁴³, iar din când în când săvârșesc, printre altele, fapte monetare negative, inclusiv fapte de *mită*.

Din cele arătate și ce vor mai fi arătate rezultă că locurile, momentele și modalitățile de întâlnire potențială și reală a celor care așteaptă sau cer mită cu cei care oferă mită sunt extrem de variate și greu de controlat, căci toți aceștia acționează, de regulă, pe cont propriu sau în echipe mici, de 2 până la 4–5 persoane, în care rareori se trădează unul pe altul⁴⁴, datorită complicității lor.

Asemenea fapte nu-i mai îndeamnă nici pe polițiști să facă echipă decât la „șpriț” sau la turnarea acelor de care vor să scape; în echipă, aceștia riscă să reîntâlnească, în fața unor colaboratori totuși onești, infractori care i-au „ajutat” cu ceva (să ia o masă copioasă, să facă un plin de benzină, să obțină la prețuri

⁴² La o asemenea școală, unul dintre omologii lui Al Capone – Alfred Jake Lingle – „a învățat o droaie de lucruri pe care cetățeanul de rând poate sau nu poate să le bănuiască. A învățat că sergenții, locotenenții și căpitanii cunosc fiecare tripou din districtul lor, fiecare agent de pariuri, fiecare speluncă, fiecare apartament sau cârciumă unde se bea bere; că un cuvânt al căpitanului, când se încinge atmosfera, poate face ca în cinci minute raionul lui să fie mai ermetic închis decât buzunarul unui scoțian; că polițiștii știu care proprietari de spelunci clandestine au «un amic la municipiu sau la comitat», și care nu. Puțini sunt cei care nu au. A învățat că departamentul de poliție din Chicago e înhămat la carul politiciii” (Kenneth Allsop, *Chicago sub teroare*, Edit. Politică, București, 1978, p. 211).

⁴³ În acest sens, a se vedea, de pildă: Ruxandra POPESCU, *Trei polițiști țineau de șase pentru peștii din Turda*, „Adevărul” – online, nr. 4703 din 17 august 2005.

⁴⁴ În premieră TV, „turnarea” unor colegi polițiști a avut loc în seara zilei de 9 aprilie 2005, în cadrul emisiunii Dan Diaconescu în direct (la OTV). Cu această ocazie, denunțatorul Valentin Dobre – agent principal de poliție, și numeroși participanți la dezbatere prin telefon (Cristian Sabbagh – realizatorul unor emisiuni la „Prima TV” despre „Furtul de petrol din conducte”, Ion Suceavă – general în rezervă din Poliție, George – un polițist acuzat și reținut pentru mită și alte persoane) și prin SMS (*Send Message Services*) au relevat deosebit de multe lucruri necunoscute publicului larg, cum ar fi: numărul polițiștilor mituibili și mituiți a ajuns în unele locuri (precum în Secția 5 din Capitală) la ordinul zecilor; polițiști care cotizează mai sus din ceea ce iau de la hoți, iar cei premiați în mod repetat sunt cei care cară „sacoșele și/sau plicurile”; hoți care au fost puși în libertate imediat sau după ce polițiști care i-au prins au fost lăsați să facă dosare; hoț aflați în asemenea cârdășie cu unii șefi de poliție că-i informează pe aceștia din urmă când merg la furat; polițiști cărora li s-au înscenat anchete fără dovezi „solide” sau cu ajutorul unor infractori care au „spatele” asigurat, pentru a afla dacă sunt sau nu de-ai acelor care hotărâsc avansarea, mutarea sau eliminarea lor; polițiști obligați să-i urmărească pe infractori cu mașinile personale, să le facă acestora dosare cumpărând hârtie de scris din banii lor ș.a.m.d.; polițistul de rând, mai ales cel novice, își fură *meseria*, cu riscul de a fi sau a nu fi pe placul autorității căreia i se subordonează.

simbolice niște curcani, damigene cu vin, materiale de construcții și câte și mai câte îi trebuie omului pe lângă casa lui), inclusiv bani și care nu se vor da în lături în a-i denunța ori a le sparge mașinile, a le da foc la case, a le răpi copii, a-i accidenta (pe ei sau pe cei dragi) și chiar lichida, dacă nu-i salvează, ei sau omologii lor, făcându-i astfel complici în mod public.

Câtă vreme lucrurile sunt lăsate în făgașul lor, „Câinii latră, caravana trece”, bine încărcată, ca pe vremea lui Al Capone, poate chiar mai bine, căci astăzi nu mai e vorba doar de alcool, ci și de produse petroliere, de legume și fructe și de atâtea alte bunuri. Atunci, banda lui Capone își permitea să împărtășească „săptămânal șperțuri în valoare de treizeci de mii de dolari”, cu care puteai cumpăra aproape 45 kg de aur; „Cea mai mare parte se plătea vinerea, într-un birou” din Chicago, „unde polițiști, funcționari municipali și agenți ai prohibiției făceau coadă ca să-și încaseze mita. Alte sume se vărsau cu mai mare subtilitate, dar tot atât de regulat, judecătorilor, oamenilor politici și înalților funcționari. Mai erau apoi și fondurile pentru campania electorală”⁴⁵. Acuma? Nu știu sigur cum e. În schimb, văd că de ani de zile țara colcăie de bande de hoți⁴⁶, de valutiști și taximetriști bișnițari, de mafii ale piețelor, ale produselor petroliere din conducte și ale lemnului, de negustori ambulanți de mărfuri contrafăcute etc., apărați de numeroși polițiști⁴⁷, avocați și magistrați.

În 2004, „Când au fost «săltați» Cămatarii, procurorii au apelat la jandarmi, pe motiv că polițiștii sunt corupți și «toarnă» la bandiți acțiunile antimafia”⁴⁸, iar Traian Băsescu a adăugat, în primele zile ale mandatului său de *președinte* al țării, că aceștia n-aveau cum să ajungă *jupânii* Capitalei fără să aibă „spate” în Poliție.

Și ce ... „spate”, presupun eu, de vreme ce la o primă „lovitură de băț în copac” au căzut vreo 33 de polițiști; apoi, cercul suspecților a crescut la 50–60 de subofițeri și ofițeri, inclusiv de rang superior⁴⁹, iar dacă cei numiți să ancheteze

⁴⁵ Keneth Allsop, *op. cit.*, p. 98.

⁴⁶ În seara zilei de 10 aprilie 2005, la emisiunea *Dan Diaconescu în direct* (la OTV), 3 (trei) polițiști – un locotenent colonel (Nicu Constantin), un plutonier major (Cristian Gingașu) și un sergent major (Sorin Dumitrescu Păun) – din județul Oltenița au adus în fața opiniei publice cazul hoților *găinari* din mai multe comune în general, din comuna Radovan în special – apărați de un avocat originar din zonă (Văduva Petre), de superiori de-ai lor și de procurori de la *Parchetul* de pe lângă *Curtea de Apel Călărași*, care i-au arestat, judecat, condamnat și eliberat din funcții pentru că față de declarațiile peste declarații ale hoților, păgubiților și martorilor (vecini, paznici de la *Primărie* etc.) n-ar fi avut probe mai solide (precum *mațe* și *fulgi* de la găinile furate și mâncate de către hoți). La amărăciunea celor trei polițiști, un telespectator polițist a adăugat: „la posturile de poliție e un dezastru”.

⁴⁷ Patru ofițeri și trei subofițeri de la Poliția Municipiului Hunedoara s-au ales cu dosare penale „pentru acoperirea unor afaceri dubioase ale unor firme de colectare a fierului vechi”, șeful acestei poliții – comisarul-șef Cătălin Dascălu – a fost destituit, un șef de serviciu de la Poliția Județului Hunedoara a fost sancționat, împreună cu un coleg de-al său, și „au fost întocmite nu mai puțin de 12 dosare penale pe numele traficantilor de fier vechi” (Petrișor CANĂ, *Șeful Poliției Municipiului Hunedoara, demis pentru implicare în mafia fierului vechi*, „Adevărul” – online, nr. 4709 din 24 august 2005).

⁴⁸ Dan Cărbunaru, *Polițist singur, cu obligații – caut partener de echipă*, „Adevărul”, nr. 4527 din 22–23 ianuarie 2005, p. 1.

⁴⁹ Dan Cărbunaru, Violeta Fotache, *Printre cei aproximativ 60 de polițiști suspecți se numără și câțiva generali*, „Adevărul”, nr. 4566 din 9 martie 2005, p. 1.

fenomenul nu s-ar fi oprit la timp s-ar fi putut întâmpla ca unele sectoare din Capitală să rămână fără Poliție. Acest stigmat pus pe fruntea atâtor polițiști cu faimă sinistră se răsfrânge și asupra acelor care au colaborat cu ei până atunci: oameni din structuri politice și din justiție.

Într-adevăr, potrivit unei înregistrări a serviciilor secrete care s-au *amuzat*, probabil, o vreme, cea în care au asistat la acest spectacol, rezultă că „mafioții au fost protejați ani la rând de conducători ai Ministerului de Interne, că șefi ai Poliției erau pe statele de plată ale interlopilor și că protecția oferită de oficialii români i-a scos «curați» pe oamenii conduși de frații Cămătaru”. În declarațiile unui „locotenent” al acestora, „se vorbește de omoruri, tâlhării sau sechestrări blătuite de Poliție. Se spune și de atacuri cu mitraliera sau de politicieni snoșiți în bătaie, la ordinul mafioților. Mai mult, se aduce vorba și de anumiți politicieni băgați în lumea interlopă, dar și de faptul că liderii interlopilor consumau, fără probleme, droguri”⁵⁰.

Surse judiciare au declarat unui cotidian central că, la un moment dat, „opt ofițeri de poliție din cadrul Inspectoratului de Poliție Județeană Harghita au fost audiați [...] de procurorii anticorupție în dosarul omului de afaceri Csibi Istvan”, suspectați de primirea mai multor bunuri de la acesta, „în special autoturisme de lux [...] în schimbul protecției în fața legii”, printre ei numărându-se câțiva comisari-șefi⁵¹.

Altădată, la Deva, „au fost arestați patru ofițeri, în frunte cu șeful poliției locale, pentru sprijinirea unei bande locale”⁵², iar la Arad, primarul „a dezvăluit cum șeful poliției locale i-a pus pe masă, întru lășare și oportunism, un dosar în care erau anchetați membri ai PSD-ului local [...] La Craiova [...] șeful poliției de județ n-a găsit alt adăpost decât un apartament mijlocit de celebrul Genică Boerică”⁵³.

Din când în când, foști sau „actuali” slujitori ai Poliției au făcut, în presa scrisă și/sau vorbită (îndeosebi TV), dezvăluiri șocante privind *siluirea* meseriei de polițist în România *comunistă* și mai ales *post-comunistă*⁵⁴. Promovări pe criterii politice, pe munca altora sau pe ... „ochi frumoși”; oameni care nu-și fac datoria

⁵⁰ Iulius Cezar, Răzvan Popa, *Tâlhării, atacuri cu mitraliere, bătăi de pedepsire, politicieni interlopi, generali de poliție complici*, „Adevărul”, nr. 4562 din 4 martie 2005, p. 1 și 10.

⁵¹ „Printr polițiștii cercetați se află și comisarii-șefi Traian Chindea, prim-adjunct al comandantului IPJ Harghita, Ioan Chicea, fost adjunct al comandantului IPJ Harghita și Mircea Costruț, șef serviciu” (Miruna Pasă, *Opt ofițeri de poliție, cercetați pentru mită*, „Jurnalul național”, nr. 3632 din 20 aprilie 2005, p. 2).

⁵² Dan Cărbunaru, *Polițist singur, cu obligații – caut partener de echipă*, „Adevărul”, nr. 4527 din 22–23 ianuarie 2005, p. 1

⁵³ Laurențiu Ciocăzanu, *Corupții Poliției, primii pe listă*, „Evenimentul zilei”, nr. 3980 din 22 ianuarie 2005

⁵⁴ După 6 ani și jumătate, un fost colonel – Ion Darie – califică Poliția din care a făcut parte vreme de aproape 30 de ani, cea piteșteană, a fi mai mult decât un *SRL* (cum a spus altădată), o *asociație familială*. (OTV, emisiunea „Dan Diaconescu în direct”, 23 ianuarie 2005).

sau nu sunt lăsați să și-o facă; amenințări peste amenințări, schimbări de ici-colo (dintr-o localitate în alta, dintr-un compartiment de muncă în altul și de la un dosar la altul), modificări aleatorii de soluții; și câte și mai câte altele.

Oameni din presă, aflați de regulă la locurile sau în apropierea locurilor în care se produc evenimente despre care ne dau știri mai mult sau mai puțin proaspete, complete etc., ne spun că *Inspectoratul General al Poliției* (IGP) a dat, la un moment dat, un comunicat în care arăta că în jurul unuia dintre șefii IPJ Bacău „s-ar fi format un clan, bazat pe legături de rudenie și de afaceri”, iar ministrul Administrației și Internelor a trimis acolo „o echipă a Corpului de Control” care să inspecteze la sânge⁵⁵, cele ... reclamate, probabil, de subalterni și cetățeni din zonă!

Lista exemplelor de *mită*, de ieri și de azi, este impresionant de lungă, iar din lupta cinică împotriva acestui fenomen mai remarc cazul a doi jandarmi din Oradea, recompensați și promovați în grad (spunea șeful lor, un locotenent colonel) pentru că au dus la parchetul bihorean 2 țigani din satul *Japiș*(?), surprinși urinându-se în parcul orașului și înmânându-le 100.000 lei în contul amenzii minime de 700.000 lei, numai să fie lăsați în pace, fără să știe că asta-i *mitră*. Merită (re)văzut reportajul *Incoruptibilii* din cadrul emisiunii *D'ale lui Mitică* (Popescu) de la *TVR2* din 21 mai 2004 (orele 23) și luată în considerare propunerea reporterului de a duce la *capitală* astfel de oameni, în locul șefilor de acolo!

Asemenea comportamente în Poliție fac ca lupta împotriva mitei și a altor fenomene monetare negative, inclusiv în propria „ogradă”, să se afle în mare suferință.

Pentru a-și salva cât de cât onoarea, mai-marii din *Poliția Română* au recurs la o serie de măsuri de *reformă*, printre care: „Sectoriștii au fost botezați polițiști comunitari, cei de la Rutieră au fost puși să învețe pe de rost codul bunelor maniere, iar coloneii și generalii și-au tras costume șic de comisari și chestori”.

Alții, la care mita este de asemenea „acasă” la ea, au procedat altfel. În Ucraina, de pildă, „acolo unde cuvintele polițist și racket se confundau frecvent, s-au luat măsuri capitale. Poliția Rutieră a fost rasă cu totul⁵⁶, pentru că, spunea președintele Victor Iuscenko, era prea coruptă ca să poată fi reformată într-un fel. Mai bine de 20.000 de polițiști s-au văzut peste noapte trași pe dreapta pentru că erau o piedică în calea alinierii la standardele europene”. În locul unui astfel de polițist, disponibilizat, se preconizează să vină „un tânăr absolvent al unei școli de subofițeri sau chiar unul cu studii superioare”, care „va avea de ales între a pune în practică ceea ce a învățat în școală sau a lucra pentru șefii săi cu obiceiuri proaste”⁵⁷.

⁵⁵ N.M., *Conducerea IPJ Bacău – un clan bazat pe legături de rudenie și afaceri personale*, „Adevărul”, nr. 4533 din 30 ianuarie 2005, p. 1.

⁵⁶ *** *Poliția rutieră din Ucraina, desființată fiindcă nu poate renunța la șpagă*, „Adevărul” – online, nr. 4679 din 20 iulie 2005.

⁵⁷ Dan Bucura, *Fiarele șpăgii*, „Adevărul” – online, nr. 4683 din 25 iulie 2005.

3.3. HIPOCRAT NU MAI E ... DE-AL NOSTRU

Jurământul – ca angajament solemn de credință și devotament față de ceva (de popor, de stat, de profesie etc.) îl leagă într-o măsură oarecare pe autorul lui de un anumit fel de a gândi și de a acționa și/sau numai ulterior, lucruri pe care acesta nu le mai părăsește de regulă decât eventual destul de târziu, iar pentru a da până atunci mai multă forță făgăduielii sale el invocă ba o divinitate, ba o personalitate, ba altceva.

În *sănătate* se jură pe *Hipocrate* – medic grec, supranumit „părintele medicinei”. Dar, și aici, precum în alte domenii, în privința banilor unora le jură doar *limba*, nu și *mintea*.

Spre deosebire de cel care conduce o colectivitate umană în care-i dușmănește și apoi alungă pe cei drekți, mai isteți decât el etc., *medicul* încearcă, iar dacă e priceput reușește, măcar cât de cât, să facă pe dos, adică să alunge din trupul omului bolnav ce-i mai rău. Preocupat însă și de agonisirea traiului său zilnic și profitând de poziția socială la care ajunge, *el* uneori așteaptă sau, mai grav, cere ... *mită*⁵⁸.

Aici, în *sănătate*, *mita*, sau *șpaga*, în limbaj mioritic, îmbrăcată în haina *ploconului*, a ajuns cel mai răspândit fenomen monetar negativ. Numai cine n-a fost la medic, n-a stat câteva zile internat într-un spital sau e de rea-credință nu știe ori nu recunoaște asta.

În *sănătate*, *mita* începe de la *portar*, care te lasă sau nu te lasă să intri în instituția medicală în afara orelor de vizită, după cum te înțelegi cu el ... la suma de bani pe care i-o strecuri în buzunar; câte una mică, nu mare, de la fiecare mituitor, pentru a se putea amesteca, la nevoie, cu mărunțișul lui lăsat acolo la intrarea în serviciu sau apărut ca rest dintr-o bancnotă de 100 sau 500 de mii de lei folosită la cumpărarea unui *suc* ori *napolitană*. Cu *pedestrașul* se aranjează în momente propice de deplasare de ici-colo – în fața intrării (pentru a vedea, chipurile, ce se întâmplă sau, doamne ferește, să nu se întâmple ceva), de la o intrare (cu autovehicule) la alta (cu pasul) ori dincolo de poarta care se deschide din când în când pentru a constata de ce inșiști atât de mult, *pe uscat, bre?*; cu *autoturismul* aranjezi în spatele barei de acces, pentru a nu încurca circulația străzii, după care parchezi unde te taie capul, căci cei din conducere ori sunt plecați ori ... „închid ochii”⁵⁹.

De la poarta spitalului și până la cei cu muncă de răspundere în *sănătate* se întinde „anticamera” celor care fac stagii de specializare, în care unii studenți se mai întâlnesc cu câte „o hârtie de zece sau de o sută de mii, un săpun Fa, un fard, o cutie

⁵⁸ Cine cere prea multă mită riscă să fie reclamat și prins în flagrant. Așa s-a întâmplat, bunăoară, cu reputatul chirurg ortoped – „prof. dr. Nicolae Gorun, unul dintre fondatorii *Societății de Ortopedie* din România, aflat la vârsta de 70 de ani, la spitalul «Sfântul Ioan» din Capitală”, unde mai opera, după pensionare, fiind plătit cu ora. (Vezi: Ruxandra Popescu, *Un reputat chirurg, prins când lua mită pentru o operație*, „Adevărul” – online, nr. 4712 din 27 august 2005).

⁵⁹ Cristiana Sabău, *Șpagă la intrarea în Spitalul Județean Bistrița-Năsăud*, „România liberă”, nr. 4403 din 8 septembrie 2004, p. III (a suplimentului „Transilvania-Banat”).

de bomboane” sau cu ... altceva. Pentru o parte dintre acești studenți, această primă întâlnire cu ceea ce primesc ei ocazional este stânjenitoare, în vreme ce pentru alții dintre ei ea este o mică „degustare” înainte de ceea ce va urma după absolvire⁶⁰.

Pe măsură ce urci către oamenii cu răspundere în sănătate cresc și pretențiile. Se acordă o atenție pentru a obține o internare în spital sau într-un salon mai confortabil (cu televizor ori internet, dacă se poate), pentru ca doctorul să fie mai grijuliu când te operează și după aceea, pentru ca asistenta să nu uite a mai trece pe la bolnav și a vedea ce mai face, pentru a obține un certificat medical adecvat unor interese străine de sănătatea ta etc.

După unii ... vorbitori, *mita* dată unui doctor „a devenit așa de obișnuită că nu o mai poți considera mită”, căci „dacă nu dai ceva nu se uită la tine”, așa că ea „e ca și cum îi plătești consultul, chiar dacă plătești CAS-ul”⁶¹.

Oricum, dacă nu ești de-al cui trebuie, o poți încurca și în *sănătate*, ba adjudecând o licitație, ba decontând o lucrare fictivă, ba acordând un avans, ba făcând altceva⁶². Însă, așa ceva se întâmplă de regulă în administrația sanitară. În schimb, în actul medical propriu-zis, medicii și personalul asistent sunt mai puțin vulnerabili, aproape imuni. Imunitatea acestora la infracțiunea de mită este dată de solidaritatea lor, în *primul rând*, de profesionalismul lor, în *al doilea rând*, iar de o vreme încoace de privatizarea în domeniu, în *al treilea rând*.

3.4. SPORTUL ... TRUCAT

În privința domeniilor de activitate socială cuprinse de mită, amintesc *sportul* în general, *fotbalul* în special, care a degenerat în recorduri în spatele cărora se mănuiesc mormane de bani⁶³. Cluburile cumpără și vând jucători așa cum samsarii tranzacționează cai de rasă⁶⁴. Organizatorii de competiții sportive vând spectacole (radiodifuzate, televizate și/sau directe)⁶⁵. În sfârșit, jucători, antrenori, arbitri, manageri și finanțatori vând și cumpără rezultate, viciind calitatea manifestărilor.

⁶⁰ Florentina Stoian, *Prima șpagă din viața unui student la Medicină*, „Adevărul” – online, 19 aprilie 2005.

⁶¹ <http://www.weblog.ro/ssonia> (24.08.05).

⁶² Lia Valendorfean, Claudiu Pădureanu, *Cazul „Mită la Spitalul de Adulți Cluj” ia amploare: Directoarea economică, arestată*, „România liberă”, nr. 4403 din 8 septembrie 2004, p. 24.

⁶³ Sportivii știu acest lucru și „Mulți acceptă riscul, sacrificându-și copilăria, educația și, de multe ori, sănătatea. Cei care reușesc însă sunt prea puțini” (Marius Chican, *Banii sportivilor români*, „Evenimentul zilei”, nr. 3716 din 29 aprilie 2004, p. 18).

⁶⁴ De pildă, FC Dinamo „a avut, în perioada 1999-2000, vânzări de jucători în valoare de 11.575.000 de dolari [...] FC Dinamo a achitat pentru achiziționarea unor jucători din țară suma de 6.376.000 de dolari și a plătit unor cluburi 2.591.000 de dolari reprezentând drepturi din transferuri internaționale” (***) *Dinamo a vândut jucători de 11,5 milioane de dolari în ultimii cinci ani*, „Adevărul”, nr. 4222 din 29 ianuarie 2004, p. 11). Suma este comparabilă cu o recompensă a Statelor Unite pentru prinderea a câte unui terorist mai de seamă (precum: 10 milioane de dolari pentru iordanianul Abu Mussab al-Zarqawi).

⁶⁵ Dorin Chioțea, *Luptă și bani*, „Sport”, nr. 2126 din 12 iulie 2004, p. 1.

Dintre cazurile mai recente care ne îndreptăţesc la cele afirmate luăm, la întâmplare, din mass-media, 2 evenimente.

În aprilie 2004, clubul sportiv „Olimpia” Satu Mare cerea FRF-ului şi PNA-ului să ancheteze jocul câştigat la Ineu (cu „Tricotaje” din localitate) de contracandidata sa la promovarea pe prima scenă fotbalistică a ţării, joc apreciat a fi o comedie⁶⁶.

Numai că atunci când doi se ceartă se întâmplă că al treilea câştigă. În divizia A de fotbal a promovat CFR Cluj, care apoi a luptat pentru a rămâne aici, iar în anul 2005 a jucat finala Cupei UEFA – Intertoto, cu echipa FC Lens (Franţa).

Tot în 2004, în Portugalia, preşedintele Ligii de Fotbal şi preşedintele Comisiei de Arbitraj de aici au fost arestaţi pentru aranjarea de meciuri⁶⁷.

Arbitrul Robert Hoyzer, în vârstă de 25 de ani şi de familie bună⁶⁸, „a declanşat cel mai mare scandal din istoria fotbalului german”, iar la începutul lunii februarie 2005 a fost plasat în detenţie, după ce a fost denunţat de patru colegi, pentru „«complicitate la escrocherie»” în mai multe cazuri de manipulare a rezultatelor unor meciuri, dintre care el a recunoscut doar patru (unul din Cupa Germaniei, unul din a doua şi două din a treia ligă germană)⁶⁹, pentru care ar fi primit 70.000 de euro, inclusiv de la o reţea ilegală de pariuri, controlată de mafia croată.

3.5. JUSTIȚIA LEGATĂ LA ... PREȚ

Justiția e o minoritate profesională orgolioasă prin care orice guvernare (tiranică, oligarhică, aristocratică sau democratică) își împarte dreptatea și nedreptatea, iar cu mici excepții, la fel ca oricine împarte ceva, parte își face și aceasta, inclusiv pentru cei care lucră cu ea. Bunăoară, magistrații (judecătorii și procurorii), personalul auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea (grefieri, grefieri statisticieni, grefieri documentariști, grefieri arhivari, informaticieni, registratori), agenții procedurale și aprozii primesc pensii de serviciu complete pentru 25 de ani de serviciu în funcție și în cuantum de 80% din venitul brut realizat în ultima lună de activitate înainte de data pensionării sau actualizat, dacă pensionarea survine mai târziu⁷⁰, pensii

⁶⁶ Bogdan Costea, *Olimpia Satu Mare cere intervenția PNA*, „România liberă”, nr. 4289 din 28 aprilie 2004, p. 7.

⁶⁷ *** *Preşedintele Ligii Portugheze de Fotbal – arestat pentru aranjarea meciurilor*, „Adevărul”, nr. 4296 din 26 aprilie 2004, p. 12.

⁶⁸ „Tatăl lui este patron al unei firme de construcții, iar în trecut a activat ca judecător” (Daniel Contescu, *Reghecampf implicat în scandalul pariurilor din Germania*, „Evenimentul zilei” – online, 2 februarie 2005).

⁶⁹ *** *Arbitrul Hoyzer a fost arestat și plasat în detenție*, „Adevărul” – online, nr. 4546 din 14 februarie 2005.

⁷⁰ Parlamentul României, *Lege* (nr. 303 din 28 iunie 2004) *privind statutul magistraților*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 576 din 29 iunie 2004, art. 81; Idem, *Lege* (nr. 567 din 9 decembrie 2004) *privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea*, „M.Of. al României”, Partea I, nr. 1197 din 14 decembrie 2004, art. 68.

actualizabile *imediat* în raport cu salariile de bază brute ale acelororași categorii de personal în activitate⁷¹.

„Când încep judecățile, încep și plățile”, iar într-o economie de piață e normal să fie așa, nu însă și cât plătești, cui plătești și, mai ales, de ce plătești. Aici, pentru a vinde ceva este suficient a monopoliza pe acel ceva, iar mai la îndemână decât *dreptatea* și corolarul ei, *nedreptatea*, nici că se poate altceva mai potrivit. Dacă n-ar exista nedreptate, nu ar exista nici dreptate și implicit nici *justiție*.

Deși *justiția* e creată pentru a face dreptatea stăpânirii⁷², ea vinde când dreptate, când nedreptate, în funcție de împrejurări, printre care se numără și *piața*.

Pentru exemplificare, amintesc cazul celui mai cunoscut și important fabricant de cosmetice din România – *SC Farmec SA* din Cluj-Napoca. După o privatizare aranjată prin metoda *MEBO* în 1995, se zice că principalii 2 *sforari* – un „etern” director (Liviu Turdean) și un bucureștean (Cristian Olăneanu) – au trecut prin mai multe procese la Cluj-Napoca, 3 procese la Suceava și câte un proces la Oradea, Târgu Mureș și Târgoviște. În procesele de la Cluj-Napoca, câștig de cauză ar fi avut mereu „eternul” director, bănuat a fi fost ajutat de un președinte *CECAR*, de un director adjunct în Administrația Financiară locală, de un fiu de procuror general al României, de un președinte de Tribunal Cluj și de un vicepreședinte la Curtea de Apel Cluj. În marea majoritate a proceselor desfășurate în afară, câștig de cauză ar fi avut bucureșteanul⁷³.

Cu o fi, c-o păți, această fabrică nu mai e a celor care au făcut-o și, ca ea, nu mai sunt atâtea alte obiective economice din țara asta (precum Romtelecom, Petrom, Combinatul siderurgic Hunedoara, fabrica de încălțăminte Clujeana – fostă Herbak etc.), astfel că, în mod legal, cei mulți au rămas doar cu gustul amar al dispariției, pentru un timp, a unei minime morale civice, iar până una alta, timpurile pe care le trăiesc li s-au amestecat și le-au mai amestecat și amestecă și ei, sporind numărul celor care se comportă irațional.

Potrivit regulii de aur a pieții, se produce ceea ce se cere, iar dintre două lucruri care se cer prima dată se oferă la schimb ce este mai avantajos.

⁷¹ Guvernul României, *Hotărâre* (nr. 263 din 28 iunie 2004) ..., „M.Of. al României”, Partea I, nr. 303 din 12 aprilie 2005, art. 13 (din *Anexa I*); Idem, *Hotărâre* (nr. 290 din 7 aprilie 2005) ..., „M.Of. al României”, Partea I, nr. 331 din 20 aprilie 2005, art. 18 (din *Anexa I*).

⁷² „Fiecare stăpânire legiuiește potrivit cu folosul propriu: democrația face legi democratice, tirania – tiranice și celelalte tot așa. Așezând astfel legile, stăpânirea declară că acest folos propriu este, pentru supuși, dreptatea” (Platon, *Opere*, vol. V, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 97).

⁷³ Mihnea Petru Pârvu, *Justiție cosmetizată: „Farmecele” de la Farmec Cluj-Napoca*, „România liberă” – online, 4 aprilie 2005. În replică imediată la acuzațiile bucureșteanului, un *anonim*, din rândul celor mulți acuzați ori în numele unuia sau a altuia dintre acești acuzați, spunea, printre altele, că un asemenea om nu poate „să întineze imaginea unor oameni de o probitate morală cunoscută în comunitatea locală”, iar *SC Farmec SA* are „încredere în capacitatea organelor judecătorești de a stabili adevărul” (*** *SC Farmec – denigrată pe nedrept*, „Jurnalul național”, nr. 3619 din 5 aprilie 2005, p. 14).

În lipsa restricțiilor sau a unor insuficiente restricții, pentru cel ce înfăptuiește actul justiției mai eficient este să-și vândă prima dată nepriceperea, iar dacă totuși are pricepere atunci o folosire cât mai redusă a acesteia, clientului care oferă cel mai bun preț sau *surogat* al acestuia.

De obicei, cel mai bun preț se poate obține pentru vânzarea unei nedreptăți, mai ales când ești bine pregătit, căci știi profita de lipsa unor probe, de calitatea slabă sau contradictorie a altor probe⁷⁴, iar pe deasupra vinovatul e întotdeauna dispus să ofere un mic avantaj suplimentar drepturilor pe care oricum le obții altfel, ca magistrat.

Justițiarii care ajung aici ascultă de obicei de cei care i-au pus în funcții și/sau îi conduc⁷⁵, nu de lege, devenită sau pe cale de a deveni, pentru unii dintre ei, un *moft*⁷⁶. În funcție de loc și de moment, ei ajung să formeze o *caracatiță*, precum la noi ... *odată*, când, după spusele unui prim-ministru, „a pus stăpânire”, înainte de a veni el la putere, „pe societatea românească și pe aparatul judiciar”⁷⁷ și a judecat *jaful* săvârșit în economia națională de către cei care n-au respectat regulile jocului⁷⁸.

Justiția nu *lucra* însă singură. Fără *Poliție* și alți colaboratori ea este precum stăpânul fără servitor(i), și invers. În timp, între procurori, judecători, avocați, polițiști, oameni de afaceri etc. se nasc fel și fel de relații, pe care unii le folosesc pentru a schimba guvernării, pentru a ocupa funcții cât mai înalte de conducere în ierarhia socială, pentru a obține privilegii, pentru a se îmbogăți⁷⁹ sau a-i îmbogăți

⁷⁴ „Cu o cadență care dă de gândit, în ultima vreme justiția pare preocupată nu atât de aflarea adevărului și, când e cazul, de pedepsirea vinovaților, cât de șmecheriile de procedură prin care rămân în libertate periculoși infractori” (Petre Calapodescu, *Șmecherii procedurale*, „Libertatea”, nr. 4772 din 20 august 2005, p. 2).

⁷⁵ Sebastian Dan, *Un raport cenzurat de la Parchetul Brașov dezvăluie cum se fac presiunile în Justiție*, „Adevărul” – online, nr. 4678 din 19 iulie 2005; Mădălina Bălan, *Culmea justiției: Scandalagiul Covei jr. este nevinovat, iar victima sa urmărită penal*, „Gardianul” – online, nr. 994 din 2 septembrie 2005.

⁷⁶ În calitate de primar general al Capitalei: „Am văzut atâtea legi ale statului român siluite, modificate prin hotărâri politice ale unui Consiliu General. Le-am văzut cu ochii mei” [Traian Băsescu, *Discurs* – de ziua Justiției, 3 iulie 2005 (<http://www.just.ro/discursinterviu.php?idparam=15>)].

⁷⁷ Călin Popescu-Tăriceanu, *Declarație de presă*, <http://guv.ro/presa/afis-doc.php?idpresa=37205&idrubricapresa=> (31.03.2005).

⁷⁸ Pentru exemplificare, amintesc cazul *Combinatului de Vinificație – Vidsamp*, în valoare de câteva milioane de dolari, care a ajuns în mâna liberalului-șef de la Vaslui, „Cu o simplă creanță de 6 miliarde de lei, purtată din mână în mână mai bine de 5 ani, beneficiind și de ajutorul executorului judecătoresc Adrian Guțu” (N. Moldovan, *Șeful PNL Vaslui, Ion Vrâncianu, a găurit bugetul cu 122 miliarde lei*, „România liberă” – online, 4 aprilie 2005).

⁷⁹ „La începutul anilor '90, când furia jocurilor de tip «Caritas» cuprinsese România, zeci de magistrați s-au numărat printre primii îmbogățiți în urma unor astfel de escrocherii. Cel mai cunoscut caz de acest gen a fost cel al jocului de întrajutorare «Mega Caritas» din Pitești, pus pe roate, în 1993–1994, chiar de un judecător [...] Tiberiu Iordache, în acea perioadă magistrat la Judecătoria Pitești. În 1998, contabilul jocului, Dumitru Bădoi, a înmănat magistraților Curții de Apel Brașov, care judecau dosarul ce îi viza pe responsabili escrocheriei, o listă cu peste 140 de judecători, procurori, ofițeri de poliție, funcționari și patroni de hoteluri deveniți milionari peste noapte, după ce

pe alții, pentru a scăpa vinovații de pedepse etc., fără a-și bate capul cu explicații sau prea multe explicații față de opoziții lor.

Sub conducerea unor polițiști mai tineri sau compromiși și a unor juriști șireți și chițibușari, destui inculpați nu au fost băgați în seamă, ba chiar scoși de sub fel și fel de acuzații⁸⁰, putând spune că justiția și cei care se aseamănă cu aceasta formează, metaforic vorbind, o pânză de paianjen, care, din când în când, prinde musculițe și lasă să scape viespii și bondarii. „Să lăsăm *Justiția* să-și facă datoria”, spun toți cei care pot profita de ea⁸¹, iar aceștia sunt mulți și de toate felurile⁸².

Pe om însă, deci și pe procuror, judecător sau avocat trebuie să-l iei după faptele sale și nu după vorbele sau raționamentele cuiva⁸³.

La un moment dat, *bilanțul eficienței justiției* ca urmare a plecării unora și venirii altora la guvernare conținea datele statistice din *tabelul 1*.

Tabelul 1

Măsuri luate de Ministerul Justiției
Pentru întărirea disciplinei și prevenirea corupției⁸⁴

Nr.crt.	Măsuri luate de Ministerul Justiției	2000	2001
0	1	2	3
1	Propuneri pentru îndepărtare din magistratură însușite de C.S.M.	–	2
2	Propuneri pentru revocarea din funcții de conducere însușite de C.S.M.	2	8
3	Aviz de cercetare penală judecători	15	21
4	Aviz de cercetare penală procurori	3	6
5	Aviz de cercetare penală notari publici	54	50

au depus la «Mega Caritas» câte 60.000 de lei”. În final, „singurul condamnat să despăgubească [...] a fost contabilul Dumitru Bădoi. Nici vestitul joc «Caritas», inițiat la Cluj de către Ioan Stoica, nu a fost ocolit de judecătorii și procurorii din zonă. Și de aici, s-a aflat mai târziu, zeci de magistrați și-au «îngrășat» conturile cu sume fabuloase de bani” (Raluca Dan și Ramona Feraru, *Restricții pentru magistrați*, „Evenimentul zilei” – online, 1 septembrie 2005).

⁸⁰ Procurorul Flavius Craznic, consilier al ministrului justiției, a fost acuzat că ar fi sustras probe din dosarul ce-l acuza pe fiului marelui tenisman Ion Țiriac – Alexandru Țiriac – de trafic de droguri și că „ar fi păstrat tăcerea în cazul dispariției a șase kilograme de cocaină” în cadrul „unor activități sub acoperire pentru combaterea traficului cu droguri pe teritoriul României”. Cineva a plecat cu cocaina aceasta în străinătate, pentru a o livra sub supravegherea autorităților de acolo, și s-a întors fără de ea și fără a o fi livrat. (Liliana Năstase, *Justiția, zguduită de scandalul drogurilor*, „Adevărul” – online, nr. 4710 din 25 august 2005).

⁸¹ „Nu vom permite o justiție independentă în corupție, și în ineficiență” [Traian Băsescu, *Declarație de presă*, <http://guv.ro/presa/afis-doc.php?idpresa=37205&idrubrica=presa> (31.03.2005)].

⁸² Despre cum își fac însă unii datoria, a se vedea, de pildă, mult mediatizat caz *Covei*, în care fiul unui judecător craiovean, cu șase dosare penale la activ (fiul), a scăpat *basma curată* de fiecare dată.

⁸³ „Cele mai multe judecăți false în privința lucrurilor omenești se datoresc infirmității și nu slăbiciunii intelectuale, pentru că mai degrabă pierde omul simțul reaslității prin partea morală, decât prin cea intelectuală” (Garabet Ibrăileanu, *Privind viața*, Edit. „Dacia”, Cluj, 1972).

⁸⁴ <http://www.gov.ro/obiective/pganticoruptie/Anexa.pdf> (23.08.2005).

Tabelul 1 (continuare)

6	Aviz de cercetare penală executori judecătorești	1	10
7	Aviz de trimitere în judecată judecători	1	6
8	Aviz de trimitere în judecată procurori	0	1
9	Aviz de trimitere în judecată notari publici	18	12
10	Sanctiuni disciplinare aplicate personalului auxiliar al instanțelor	109	120
11	Acțiuni disciplinare împotriva magistraților	5	10

Cine nu învață din pățaniile altora riscă să pătimească și el, iar asemenea oameni sunt și în justiție.

Bunăoară, din vicepreședinte la Tribunalul Giurgiu, Simion Neculai a ajuns judecător la Galați, unde „a fost prins în flagrant la data de 13 decembrie 2004, după ce a primit suma de 10.000 euro de la o persoană-denumțator”, care voia să obțină de la foștii colegi din Giurgiu ai mituitului „anularea unui titlu de proprietate privind o suprafață de 8 hectare de teren intravilan și construcțiile aferente”⁸⁵. Cele relatate în presă mă fac să cred că judecătorul inculpat fie știa de posibilitatea coruperii și a unor foști colegi, nu numai a lui, fie a vrut să joace la cacealma cu mituitorul și nu i-a reușit.

Într-o întâlnire ce a avut loc în martie 2005, la Bruxelles, cu comisarul european pentru extindere, Olli Rehn, premierul Constantin Popescu Tăriceanu a ținut să epateze cu lupta sa împotriva corupției din România, arătând că ultimele anchete „vizează 199 de judecători, 11 procurori, 60 de ofițeri de poliție și 16 ofițeri ai serviciilor vamale”⁸⁶.

În perioada (22–27 iunie 2005) realizării (la comanda *Delegației Uniunii Europene la București*) unui sondaj IRSOP⁸⁷, 58% dintre cei intervievați apreciau că „este imposibil să se elimine șpaga, favoritismul și influența politicului în justiție (58%)”, iar „85% dintre chestionați au spus că sunt de acord cu afirmația potrivit căreia cine nu are bani sau relații nu are șansa să fie tratat corect în Justiție”⁸⁸.

Or, atâția corupți în justiție⁸⁹ și în rândul altor categorii de privilegiați au contribuit din plin la marele prăpăd petrecut după 1989 în România (în privința proprietății, a educației și culturii omului de rând, a șanselor de reușită a acestuia în raport cu finalitatea sa – asigurarea unei existențe decente și prospere), prăpăd care va rămâne acompaniat de o nemulțumire ce va umple multă vreme sufletul celor sacrificați fără rost, asemănător păcatului originar săvârșit de Adam și Eva, de făuritorii capitalismului primitiv și de conducătorii tirani din ultima vreme.

⁸⁵ Gabriela Ștefan, *Un judecător gălățean trimis în judecată pentru o șpagă de 10.000 de euro*, „Adevărul” – online, nr. 4546 din 14 februarie 2005.

⁸⁶ Clarice Dinu, *Tăriceanu pune pe masa UE dosarele de corupție*, „Curierul național”, nr. 4283 din 24 martie 2005.

⁸⁷ First market and opinion research agency in Romania after the historic change in 1989 [http://irsop.ro/who.asp?page=who_history (05.09.05)].

⁸⁸ http://stiri.juridice.ro/index.php?subaction=showfull&id=1125612288&archive=&start_from=&ucat=5& (05.09.05).

⁸⁹ În 2005, în Justiție erau în funcții, la un moment dat, „3998 de judecători și 2149 de procurori” (Vezi: „Adevărul” – online, nr. 4700 din 13 august 2005).

3.6. GHIȘEUL PUBLIC ȘI ... MAI SUS DE EL

O privire fugară în real ne permite să observăm că omul există în societate și prin societate. Această existență, socială, implică îndeplinirea de către om a funcțiilor lui vitale fără a leza îndeplinirea aceluiași funcții de către semenii săi, o aplicare a principiului „ce ție nu-ți place altuia nu-i face”. Necesitatea respectării acestui principiu de conviețuire socială a condus la apariția statului – instituție cu oameni legitimați să îndeplinească funcția de justiție, de poliție, de apărare contra străinilor și de altă natură a membrilor lui. Din păcate însă, conștiințele curate au fost de timpuriu corupte, iar de acest „putregai” social comunitățile umane n-au mai scăpat.

„Mai înainte vreme, impiegații statului se ziceau slujbași, adică oameni la serviciul publicului, având datoria de a opri pe locuitorii de sub jurisdicția lor de a se asupri unii de alții și de a răpi unii de la alții; de a-i obliga pe fiecare de a respecta dreptul și proprietatea altora, de a înfrâna pe asupritori, de a face dreptate asupriților și de a împlini dările și datoriile către Stat”. Dar acum? Acum „lucrurile s-au schimbat. Ei se numesc funcționari, și din servitori ce erau ai poporului, sluga de altădată se consideră ca stăpânul publicului; și de la vătășel la întâiul ministru, de când s-a schimbat numele, s-a schimbat și purtarea; pentru dânsii, numele de funcționar însemnează stăpân, fie din plugari, fie din mitocănine sau din ciocoime”⁹⁰.

Și s-a mai schimbat ceva. A apărut *ghișeul* – o „ferestruică sau deschizătură făcută în ușa sau în peretele unui birou, prin care funcționarul unei instituții ia legătura cu publicul”⁹¹.

În raport cu publicul, cel ce se află în spatele *ghișeului* ajunge, mai devreme sau mai târziu, un mic suveran și se comportă ca atare, dacă autoritatea căreia îi este subordonat îi permite așa ceva și, de regulă, îi permite, căci aceasta este formată din oameni ca și el, care își neglijează unele obligații și atunci majoritatea lor manifestă oarecare îngăduință reciprocă unul față de celălalt.

De îndată ce te știi în spatele *ghișeului* sau că poți ajunge acolo la vreun funcționar, cei interesați te „curtează” și încearcă să te atragă în fel și fel de înțelegeri profitabile, mai ales pentru ei. Rareori mai poți face un pas fără să nu te împiedici de binevoitori cărora nu oricine le poate rezista provocărilor, iar atunci faci fapte care se pot și pedepsi, dacă află o autoritate sau alta de supraveghere în domeniu⁹².

Un fost (până în 2004) consilier local (Dumitru Pavelescu) și un consilier juridic (Alin Vasilica Drugău) în funcțiune la Primăria Sectorului 2 București au fost prinși (în 18 martie 2005) de procurori PNA restituind *mită* dată de un

⁹⁰ Ion Ghica, *Muncă și industrie*, în: *** *Axiologie românească. Antologie*, Edit. „Eminescu”, București, 1982, p. 63-64.

⁹¹ *** *Mic dicționar enciclopedic*, ..., p. 426.

⁹² Petrișor Cană, *Parchetul Național Anticorupție cercetează, în premieră națională, un întreg consiliu local*, „Adevărul” – online, nr. 4719 din 5 septembrie 2005.

administrator *delator* al unui SRL pentru a obține, cu ajutorul unor funcționari din cadrul comisiei de specialitate a Consiliului local de sector, patru spații comerciale la un preț subevaluat⁹³.

Urcând, din spatele ghișeului, undeva mai sus, este „foarte trist a vedea pe acei care fără știrea lui Dumnezeu s-au suit acolo unde nu-i chema puterile lor intelectuale și morale; nenorociții nu-și pot împlini misiunea cu demnitate, și se expun a fi rușinea nației și a familiei”⁹⁴.

În 1929, statul român a împrumutat de la compania suedeză Swedish Match 27 milioane de dolari SUA, pe termen de 30 de ani. La scadență, în 1959, guvernul (comunist) de atunci s-a făcut că „plouă”, iar „ploaia” asta a durat până după 1989. În vremea prim-ministrului Nicolae Văcăroiu, la Guvern s-a prezentat filiala *AB Electro Invest* din România a concernului suedez *ABB*, cu o pretenție de 3 miliarde de dolari, ca urmare a cumpărării de către acest concern a 98% din creanțe, pretenție care n-a fost acceptată, profitându-se, probabil, de faptul că asemenea cumpărări se fac de obicei la prețuri derizorii, iar față de un astfel de preț se cerea enorm de mult. În anul 1996, la guvernare a venit CDR, care a acceptat renegocierea datoriei suedeze, redusă, în final, doar la 120 milioane de dolari, care au fost plătiți până în 2001. Numai că, din această sumă, n-au ajuns la destinație 600.000 dolari și fostul manager (Peter Fallenius) la această filială a declarat, după ce a fost arestat, că acești bani au fost dați ca mită (cash, cadouri și sub formă de haine și călătorii de distracție) unor oficiali români, abilitați să negocieze plata datoriei.

De la *AB Electro Invest*, banii au ajuns prima dată în firma offshore *Chaville* din Insulele Virgine (în Marea Caraibelor – America Centrală), aparținând românului Mihai Cotfas, mutat ulterior în Suedia. O parte din acești bani, Cotfas i-a trecut în contul unei alte firme offshore, *Kropara* – a lui Fallenius, înregistrată în același paradis fiscal. De aici, fostul ministru al finanțelor în acea perioadă – Mircea Ciumara, coleg de facultate cu Cotfas și cu un fiu care și-a făcut studiile în Suedia – a negat că ar fi ajuns ceva bani la el⁹⁵. La fel și fostul primar al Bucureștilor – Viorel Lis – deși recunoscut că a fost, cu o delegație de la primăria Capitalei, în Suedia, pe bani de la *AB Electro Invest*, pentru a vedea un proiect de termocentrală în vederea re tehnologizării obiectivelor ei de acest fel, dar a fost și la Guvernul suedez, la Primăria Stockholm, așa că n-are nici-o legătură cu mita pentru plata datoriei către Suedia, care e o problemă ce s-a rezolvat la Guvern.

În această mișcare a părerilor de la suedezi și de la români s-a implicat, alături de instanța ce judecă procesul lui Peter Fallenius, și *PNA*, iar într-o zi va afla și cititorul ... ce se spune.

⁹³ V.F., *Funcționari corupți prinși pe când returnau șpaga*, „Adevărul”, nr. 4576 din 21 martie 2005.

⁹⁴ Ion Ghica, *op. cit.*, p. 62.

⁹⁵ Andrei Bădin, Daniel Neamu, Cezar Simache, *PNA intră pe firul spăgii suedeze*, „Evenimentul zilei” – online, 20 martie 2005.

Singur sau împreună cu colegii lui, funcționarul public vede în statul ce se află în spatele lui un stăpân cu o avere inepuizabilă, dacă nu impresionant de mare, și foarte zgârcit cu el, mai ales când e vorba de a-l plăti pentru munca sa. Pentru o parte a acestor funcționari, spiritul public de adevăr și dreptate ajunge sub stăpânirea lor reacționară.

3.7. ÎNVĂȚĂMÂNTUL ... DE COTAȚIE

Nevoia de *muncă*, de *educație* și de *știință* a fost și continuă să fie mare, poate cea mai mare *prioritate* a unui popor, cel puțin în lumea contemporană, astăzi.

În privința muncii, am ajuns să mergem la alții să muncim, după ce omul de rând a muncit o bună bucată de vreme și în țară, dar tot pentru alții.

În privința educației, *învățământul* este un *obiect de trebuință* individuală și socială a omului – *trebuința*: a) *de cunoștințe* veridice, utile și eficiente despre lume și viață; b) *de deprinderi* adecvate; c) *de acțiuni* susținute de o voință bazată pe valori sociale și ideale.

Se știe „că este mult mai ușor să înveți ceea ce alții știu deja decât să ajungi la aceste cunoștințe prin experiență proprie”⁹⁶, iar datorită economiei de timp, a cheltuielilor reduse și a altor avantaje *învățământul* a devenit, la fel ca atâtea alte obiecte de trebuință, *o componentă a pieței*, care ne oferă, pe lângă multă binefacere, și lucruri de care ne putem lipsi.

Dintr-o încercare de *identificare* și *ierarhizare* a unor asemenea lucruri, negative, aflăm că, în opinia a vreo 2500 de *respondenți* (studenți, profesori, prodecani, decani, șefi de catedre, rectori, prorectori, secretari, persoane din secretariat și administrație) din 11 universități (mari și mici, publice și private, din centre universitare mari și mici, de tradiție și mai noi, multi și monopofil), „cea mai gravă problemă e favoritismul [...] De gravitate similară este percepută a fi hărțuirea sexuală pe linie ierarhică. Pe locurile următoare în ierarhia gravității se situează relațiile erotice între profesori și studenți și relațiile de tip clică la nivelul corpului academic și administrativ”⁹⁷.

Cercetarea sociologică amintită a vizat și *mita*. În ierarhia oferită de cadrele didactice interviuate problemelor grave de etică, aceasta, *mita*, ar ocupa locul 3, cu 15% din numărul total de mențiuni făcute.

Se scrie mult și se vorbește și mai mult despre *mită* și în *învățământul* preuniversitar, iar aici, printre motivațiile ei mai recente a apărut *copiatul* la *capacitate* și la *bac(alaureat)*.

⁹⁶ Nicholas Georgescu-Roegen, *Legea entropiei și progresul economic*, Edit. Politică, București, 1979, p. 78-79.

⁹⁷ Mihaela Miroiu (coord.) ș.a., *Etica în universități*, <http://www.edu.ro/download/eticauniv.doc> (07.07.2005).

Potrivit unui mini-sondaj de opinie realizat pe *site-ul* oficial al Ministerului Educației – www.portal.edu.ro, la bacalaureatul din 2005 au fost locuri în care s-a putut copia în schimbul a 100–200 mii lei de elev⁹⁸.

Copiatul îi ispitește și pe unii studenți, mai ales pe cei care au săvârșit un asemenea păcat în liceu, iar anterior în gimnaziu. În acest sens, o statistică personală ne indică un procent de neînfrânați de aproape 10%, atunci când sancțiunea faptei lor se reduce doar la ratarea promovării examenului în cauză.

Ca și în alte domenii ale vieții sociale, asistăm și în unele unități de învățământ la o manie a încadrărilor și promovărilor *cu pile, relații, cunoștințe*⁹⁹ și ... *cu altceva*, favorizată de o autonomie prost înțeleasă de conducerea instituției, de angajat (profesor și cercetător) și de cursant (elev sau student).

De-a lungul timpului, presa a semnalat că la unele universități șefi au ajuns să fie tați, socri, cumnați, nași etc. iar subalterni să fie persoane corolare acestora, adică fii, fice, surori, nepoți, finii etc; altfel spus, mici clanuri rubedeniale – motive de invidie, de comportări capricioase și de dispută publică¹⁰⁰, ceea ce atenuează necesitatea meritului sau a creării unei reputații.

Din *meserie* cu vocație, altădată nobilă, iar în prezent cu sarcini deosebit de complexe¹⁰¹, învățământul a ajuns cenușăreasa unor partide¹⁰², syndicate, manageri și, implicit, *obiect de batjocură* pentru unii dintre slujitorii lui și ai mass-mediei.

La începutul anului 2005, reporterii unui cotidian central au descoperit că în școala postliceală din Capitală, purtând numele cunoscutului medic român de origine franceză – *Carol Davila*, „oricine putea să se înscrie direct în anul al doilea de studiu sau chiar să obțină o diplomă de absolvent fără a trece pe la cursuri”, și asta „în schimbul unor «atenții»” – magnet financiar destul de puternic pentru a organiza examen de admitere și pentru anul școlar 2005–2006, ulterior deciziei *Ministerului Educației și Cercetării* de a trece în regim de lichidare¹⁰³.

⁹⁸ Gabriela Vieru, *Elevii spun câtă șpagă au dat la bac și cum s-au comportat supraveghetorii*, „Adevărul” – online, nr. 4678 din 19 iulie 2005.

⁹⁹ „Comerțul cu diplome, furtul intelectual, avantaje obținute pe criterii politice, concursuri măsluite, promovări spectaculoase, acestea sunt câteva forme de corupție universitară din țara noastră” (Florentina Stoian, *Corupția universitară din România – reclamată la Comisia Europeană*, „Adevărul” – online, 7 iulie 2005, p. 1).

¹⁰⁰ Melania Mandas Vergu, *Carnetul cu note – Promovările în funcții sunt făcute după încuscriri*, „Adevărul” – online, nr. 4559 din 1 martie 2005.

¹⁰¹ Aurel Negucioiu, *Tranziția rațională*, Edit. Economică, București, 1999, p. 211–240 (*Învățarea în tranziție sau ordinea în priorități*); Aurel Negucioiu, *Provocări mai vechi și mai noi în fața pedagogiei universitare*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol. 13, Edit. „Argonaut”, Cluj-Napoca, 2005.

¹⁰² Silviu Alupei, *Politicieni făcuți universitari la facultăți din Crevedia, Făget și Amara*, „România liberă” – online, 7 iulie 2005.

¹⁰³ Ana Maria Vieru, „Școala de șpagă” sfidează astăzi legea, „Evenimentul zilei” – online, 20 iulie 2005.

În iulie 2005, două cadre didactice (asist.univ. Lucian Bratu și lect.univ. Dumitru Popa) de la *Facultatea de Drept a Universității Ecologice „Dimitrie Cantemir”* din Iași au fost surprinși de procurori PNA pretinzând și/sau luând mită de la mai mulți absolvenți ai *Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”* din București, pentru susținerea și/sau promovarea de către aceștia a examenului de licență. La numai o zi după reținerea și arestarea în interval de 24 de ore a infractorilor, președintele țării, Traian Băsescu, cataloga pe proaspătul licențiat drept „tipul nou al polițistului român, cu o mentalitate deschisă și care răspunde cerințelor României de azi”, eveniment exploatat a doua zi de presă¹⁰⁴, parcă în favoarea celor aflați în contradicție cu noua putere.

În loc să se limiteze la a înfiera comportamentul unor cadre didactice certate cu morala societății în care trăiesc¹⁰⁵, alți jurnaliști merg mai departe și spun că „învățământul românesc e acel creuzet care ia tânărul, îl bombardează cu informații, îl disciplinează, îl instruește și la sfârșit mi ți-l strică de nu mai poți să faci nimic cu el”¹⁰⁶.

Despre *Universitatea Româno-Arabă*, devenită apoi „*Bogdan Vodă*”, cu sediul mai întâi la Cluj-Napoca și pe urmă la Baia Mare, se spune că ar fi fost „hrănită” o vreme cu bani de la un grec (pe numele de Katounis) căruia guvernul Văcăroiu i-ar fi promis că îi va vinde o parte din flota comercială a României. La sugestia premierului de atunci, grecul a deschis un cont de 25 milioane de dolari americani la Banca Țiriac, de unde o parte au plucat mai departe, pe baza semnăturii „controversatului Fahti Taher, amic al vicepreședintelui PSD Viorel Hrebenciuc, considerat de presa centrală adevăratul «naș» al afacerilor arabilor din România”¹⁰⁷.

La *patronul* acestei universități – Husein A.H. Jaradat, alias când Hadi Jaradat, când Rahman Abdel Mohammad, când altfel, probabil – și-au făcut studiile, printre alții: Khaled Matar – „unul dintre «bidoanele» cu bani ale teroriștilor Al-Qaeda”, vameși și polițiști din România prieteni, având ca profesori, printre alții, pe ce cel ajuns mai târziu procuror general al României (Ilie Botoș), pe cei care l-au făcut dublu licențiat, doctor și autor de cărți și, nu în ultimul rând, pe el. Cu ce preț? Deocamdată, știu numai cei care au trecut prin această instituție de învățământ superior ca rectori, decani, profesori și studenți.

¹⁰⁴ A se vedea, de pildă: Ramona Lică, *Doi profesori ai Academiei de Poliție, arestați pentru mită în timp ce Băsescu îi lauda pe absolvenți*, „Gardianul” – online, nr. 957 din 21 iulie 2005, p. 1; G.T., *Profesori arestați pentru șpagă*, „Ziua” – online, 21 iulie 2005.

¹⁰⁵ *Ibidem*; Adrian Cinpoeru, *Decanul de la ISE bea*, „Ziua de Ardeal” – online, 11 februarie 2003; Cătălina Vlad, *Ce se ascunde în spatele schimbării decanului de la Facultatea de Științe Economice*, „Adevărul de Cluj”, nr. 3731 din 18 februarie 2003, p. 14; C. Vlad, *Un fals cu consecințe grave efectuat la „comanda” rectorului*, „Adevărul de Cluj”, nr. 4092 din 26 aprilie 2004, p. 15.

¹⁰⁶ Institutul de Sondare a Opiniei Publice, *Bursa șpagilor: Circuitul examenelor în euro (băieți) și în natură (fete)*, „Academia Cațavencu”, nr. 6, 16–22 februarie 2005, p. 7.

¹⁰⁷ Silviu Mănăstire, *Universitatea arabă de șmenuri*, „Ziua de Cluj”, 12 aprilie 2005.

3.8. ASIGURĂRILE CU ... RISCURI

Omul trăiește în condițiile unor incertitudini privind existența și dezvoltarea sa, incertitudini cunoscute sub numele de *risc(uri)*¹⁰⁸: riscul de a se îmbolnăvi, riscul de a-și pierde capacitatea de muncă, riscul de a-și pierde locul de muncă, riscul de a-și pierde viața, riscul de a-și pierde un bun material de valoare ș.a.m.d., riscuri datorate unor evenimente deosebite – boală, accident, furt, incendiu, cutremur etc.¹⁰⁹

Înlăturarea, parțială sau integrală și cât mai rapidă a consecințelor nedorite în cazul producerii unor asemenea evenimente reclamă bunuri și modalități adecvate de intervenție, a căror *asigurare* se poate face în mod individual și/sau colectiv.

Cea mai eficientă asigurare împotriva unui risc este colectarea și folosirea de mici contribuții individuale în conformitate cu interesul general al asiguraților, iar pentru a exploata această nevoie, de asigurare eficientă a omului, în societatea modernă s-au organizat și dezvoltat puternice societăți de asigurare și/sau reasigurare, care-și arogă menirea de a prelua, gestiona și elimina, pe cât posibil, urmări nedorite a diferite *riscuri* – delimitate de alte riscuri prin adaosul de *asigurate*¹¹⁰.

În anul 2004, volumul total al primelor brute de asigurare subscrise în România a ajuns la peste 35.100 de miliarde lei sau peste 860 milioane euro, sumă mai mare cu 35% față de cea din 2003¹¹¹, dar insuficientă pentru cei care dețin privilegiul colectării și administrării ei. Aceștia vreau să obțină mai mult, eventual cât în țările cu o economie de piață dezvoltată, unde cheltuielile medii de asigurare ale unui locuitor variază între 1.500–3.000 \$/an. Cum? Promovând practici mai mult sau mai puțin ortodoxe față de clienți și concurenți¹¹².

¹⁰⁸ „**RISC**, măsură a neconcordanței dintre diferite rezultate posibile, mai mult sau mai puțin favorabile sau nefavorabile, într-o acțiune viitoare” (*** *Dicționar de conducere și organizare*, Edit. Politică, București, 1985, p. 710).

¹⁰⁹ După alți economiști, riscu(ri)(e) ar fi tocmai asemenea eveniment(e). „**RISC 1**. Pericol posibil. **2**. Eveniment viitor dar nesigur, ce provoacă daune [...]” [Gh.D. Bistriceanu, C.G. Demetrescu, E.I. Macovei, *Lexicon de finanțe-credit, contabilitate și informatică financiar-contabilă*, vol. I (*Finanțe și credit*), Edit. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 637]; „Astfel, dincolo de riscurile catastrofice – furtuni, inundații, alunecări de teren, erupții vulcanice, cutremure – care sunt «vechi de când lumea», viața noastră este însoțită de accidente, boli, invalidități, neputințele bătrâneții, moarte; totodată, putem fi victimele unor furturi, jafuri, tâlhării, rea-credință și înșelătorii în afaceri și, de ce nu, ale propriilor noastre erori profesionale” (Mircea și Corina Ștefan, *Asupra pachetelor de asigurare flexibile*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol. 13, Edit. „Argonaut”, Cluj-Napoca, 2005).

¹¹⁰ „**RISC ASIGURAT**, fenomen (eveniment) sau complex de fenomene (evenimente) la producerea căruia (căror) asigurătorul este obligat să achite asiguratului (sau beneficiarului asigurării) despăgubirea de asigurare sau suma asigurată” (*** *Dicționar de conducere și organizare*, ..., p. 711).

¹¹¹ *** *Piața asigurărilor a urcat la peste 860 milioane de euro în 2004*, „Adevărul” – online, nr. 4577 din 22 martie 2005.

¹¹² Pentru mai multe detalii în acest sens, a se vedea, de pildă: Mircea Ștefan, *Asupra stării actuale a pieței asigurărilor din România*, „Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane”, vol. 12, Edit. „Argonaut”, Cluj-Napoca, 2004, p. 334–341.

S-a dus și se duce o mare bătaie pentru impunerea și acapararea de *asigurări obligatorii* de bunuri și de viață, specifice „capitalismului de cumetrie”.

Asigurările facultative sunt dominate de asiguratori, care ademenesc clienții cu oferte de prime de asigurare competitive și cu alte avantaje, dar răspund cu servicii de despăgubire adesea incomplete și de slabă calitate.

La un moment dat, această practică a fost confirmată și de cea mai înaltă autoritate în materie – *Comisia de Supraveghere a Asigurărilor (CSA)*. „«Avem o problemă la unele firme de asigurări – importante, spunea președintele acestei comisii – , legat de modul în care își instruiesc consultanții și de corectitudinea informațiilor date de aceștia potențialilor clienți. De multe ori, pentru a-i atrage pe clienți, acestora li se fac prezentări superoptimiste, cu fructificări extraordinar de bune. În realitate, cel puțin în primii ani de valabilitate ai poliței, asigurații nu au regăsit câștigurile promise de consultanții firmelor de asigurări. Ba, uneori, clienții au constatat că, în loc ca investiția să sporească, chiar a scăzut»”¹¹³.

Timpul scoate la iveală faptul că fapte monetare negative de amploare se petrec și la mari operatori de profil din lume, având câte un „picior” bine înfipt în piața românească a asigurărilor.

La faimosul *AIG (American International Group)*, de pildă, s-a descoperit că de mai mulți ani aveau avut loc tranzacții dubioase care au servit la manipularea rezultatelor. Dintr-o *tentaculă* sau alta a acestei societăți în lume, o parte din bani s-au scurs către firme offshore de reasigurare aflate în Barbados, Bermude și în alte paradisuri financiare¹¹⁴.

3.9. PRESA ... SLUTĂ

Odată cu dezvoltarea tiparului și cu înmulțirea tipografiilor s-a impus și a triumfat și presa, ca urmare a faptului că ea „era mai ieftină, în comparație cu cărțile; putea fi multiplicată într-un număr mare de exemplare; cuprindea o cantitate diversificată de informații într-un spațiu relativ restrâns; se adresa unui public mai larg, cu statute sociale și preocupări profesionale diverse; avea o fiabilitate sporită, fiind mai ușor de manevrat, transportat și distribuit”¹¹⁵.

¹¹³ L.V., *Există firme importante de asigurări care, pentru a-și atrage clienții, le promit acestora câștiguri „superoptimiste”, pentru care nu-și asumă răspunderea, „Adevărul”* – online, nr. 4582 din 28 martie 2005.

¹¹⁴ „The wide-ranging investigation covers AIG’s relationship [...] with [...] several offshore insurance companies that may have taken part in similar deals. Securities regulators for months have been investigating a type of insurance policy in which companies are paid premiums but do not take on real risk. Such policies can be used to obscure corporate financial statements” [Carry Johnson, *AIG to Miss Deadline for Annual Report, Aim for April 30*, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A14478-2005Mar30.html> (27.07.2005)].

¹¹⁵ I. Lumperdean, *Literatura economică din Transilvania la începutul epocii moderne*, Edit. Didactică și Pedagogică, București, 1999, p. 189.

Profitând de atâtea avantaje ale presei, numeroși gazetari au jucat și joacă la două capete: *adevăr și minciună*, vânzându-și autonom sau colectiv *reputația și slujind*, în acest fel, diferite ziare, reviste, buletine informative etc.

În munca lor de *informare*, unii oameni din presă leagă *prieteni* cu cele mai diverse persoane ale poliției, ale justiției, ale lumii politicienilor și oamenilor de afaceri și, nu în ultimul rând, ale lumii interlope¹¹⁶. Încet-încet, ei ajung să opereze la nivel înalt, iar de la viața dublă dusă până aici unii și-au tras moartea¹¹⁷.

Peste tot în lume, presa a avut și are problemele ei de natură morală, profesională, editorială și comercială¹¹⁸.

Publicitatea este o armă cu *două tășuri*. Cunoscând teroarea lor, „11 politicieni, afaceriști și [...] reprezentanți ai administrației ieșene au iscălit” o plângere către *Serviciul Teritorial Iași al PNA*, în care acuzau că directorul și redactorul-șef al unui cotidian local („*Ziua de Iași*”) au constrâns (în perioada 1999–2004) „mai mulți politicieni, din partide aflate la putere sau în opoziție, dar și oameni de afaceri, să încheie contracte de publicitate în schimbul tăcerii asupra a tot felul de informații (de natură civilă, administrativă sau penală) pe care aceștia și subalternii lor le-au adunat cu sârg „despre patroni, candidați la funcții publice eligibile, șefi de regii sau de direcții locale etc.” Pentru contractele încheiate, „conducerea gazetei locale se angaja să nu publice anchete jurnalistice, în care protagoniștii să nu fie învinuiți de fapte reale sau ... imaginare, menite să le afecteze imaginea”. Beneficiul estimat în această afacere a fost de peste 3 miliarde de lei, drept pentru care inițiatorii lui au fost trimiși (în 21 martie 2005) în judecată¹¹⁹.

¹¹⁶ Un exemplu mai recent care confirmă existența unor asemenea prietenii, urmările nefaste ale unora dintre acestea și folosirea lor în scopuri oculte îl consider a fi cazul Marie Jeanne Ion (jurnalistă la postul de televiziune *Prima TV*) – *apropiată* a lui Omar Hayssam (miliardar de top în țara care l-a adoptat, România, membru marcant, într-o vreme, în *gașca* liderilor PSD, unde era și senatorul de Buzău – Vasile Ion, tatăl jurnalistei –, și om de afaceri cu multe *bube* în cap), Sorin Dumitru Miscoci (cameraman la *Prima TV*) și Eduard Ovidiu Ohanesian (ziarist la cotidianul național „România liberă”) – trei jurnaliști *răpiți* apoi la comandă în Irak, împreună cu cel care i-a călăuzit din România aici, Mohamad Munaf, cetățean irakiano-american, ținută toți acolo ostatici vreme de 55 de zile (28 martie–22 mai 2005), eliberați cu mult *tam-tam* și *urecherea* de către președintele țării, Traian Băsescu, a celor care n-au crezut și nu cred în scenarii perfecte ale puterii și serviciilor secrete ale acestei puteri de la noi și de aiurea în lume.

¹¹⁷ Unui asemenea om (Alfred Jake Lingle) de pe vremea lui Al Capone, polițiștii îi telefonau neconținut pentru a le obține „transferul sau avansarea sau îi telefonau politicieni care voiau să ajungă la o învoială cu cineva”. Și mai lucra „ca om de legătură între lumea interlopă și aparatul politic”. Aceștia și mulți alții îl alimentau cu bani pentru cheltuieli personale, pentru jocul la bursă, pentru pariuri încheiate la alergările de cai și de câini, în vreme ce singurul lui venit legal era „șaiszeci și cinci de dolari pe săptămână pe care-i câștiga făcând pe reporterul”. La urmă, s-a ales cu mai multe focuri de revolver. (Pentru mai multe detalii, a se vedea: Kenneth Allsop, *op. cit.*, p. 196-217).

¹¹⁸ În privința unor asemenea probleme, a se vedea, de exemplu: Andrei Postelnicu, *Dictatura conspirației peste adevăruri care dor*, „Evenimentul zilei” – online, 28 martie 2005.

¹¹⁹ Gabriela Doboș, *Directorul și redactorul-șef de la „Ziua de Iași” – trimiși în judecată de PNA pentru șantaj asupra unor politicieni și oameni de afaceri*, „Adevărul” – online, nr. 4577 din 22 martie 2005.

Aflată sub aceeași *baghetă*, „Ziua de Cluj” a găsit de cuviință, la un moment dat, să arunce noroiul unui gazetar în slujitori de o viață ai unui institut de cercetări al Academiei Române, pentru că un „om” de-al cuiva altădată a ajuns să fie nemulțumit de consecințele propriilor sale fapte pentru colegii lui¹²⁰. Articolul a fost atât de „documentat” încât redacția ziarului a refuzat orice drept la replică, mulțumindu-se doar să-i redea a doua zi vârsta reală unui academician.

Născut într-o noapte de decembrie 1989, din „Scânteia” comunistă, marele cotidian central – „Adevărul” a rămas, în martie 2005, fără *consiliul de administrație* (Cristian Tudor Popescu – redactor-șef, Adrian Ursu, Bogdan Chireac și Lelia Munteanu – redactori-șefi adjuncți) care l-a menținut, după moartea directorului fondator – Dumitru Tinu – în topul presei scrise din România, încheind anul 2004 cu un profit de aproape un milion de dolari, având ca sursă unică vânzarea ziarului. Decizia a venit pe neașteptate, din partea ficei (Ana Maria Tinu) legitime a defunctului fondator, în calitate de acționar majoritar (cu 83 de procente, din care 61 s-au presupus a fi disimulate în favoarea arabului Fathi Taher și a liderului PSD Viorel Hrebenciuc)¹²¹. Ace(a)sta a mai hotărât însușirea întregului profit al exercițiului încheiat (vreo 700.000 \$ de către ea/el, iar „restul” de către ceilalți acționari) și înghețarea salariilor redactorilor pe anul în curs (2005), șantajată, probabil, de cei care în 1989 și după aceea au ajutat „Adevărul” și nu vroiau să-l lase să le mai fie potrivnic¹²², precum după moartea fondatorului – considerată, de fiul nelegitim al acestuia și de alte persoane, a fi fost suspectă.

La cei 4 gazetari revocați din *consiliul de administrație* s-au adăugat imediat încă 81 de demisii (majoritatea aparținând redactorilor) dintr-un total de 220 de salariați (din care 64 redactori și fotoreporteri)¹²³.

La începutul mandatului său de președinte al țării (decembrie 2004), Traian Băsescu l-a somat pe „Mihai Iacob, directorul ziarului «Curentul» [...] să înceteze cu presiunile” asupra sa, iar în luna august a anului 2005, același președinte s-a plâns public de Sorin Roșca Stănescu că acesta l-ar fi amenințat, într-o convorbire

¹²⁰ Cosmina Fernoagă, *Gerontocrația „salvează Academia”*, „Ziua de Cluj”, nr. 172, 19 mai 2005, p. 3.

¹²¹ Vezi: Iulian Comănescu, *Cât de patroană e Anna Maria Tinu la „Adevărul”?*, „Evenimentul zilei” – online, 23 martie 2005.

¹²² „Informați pe căi neștiute de noi și dând dovadă de un fair play care ne-a mai înseninat, președintele Traian Băsescu, premierul Călin Popescu Tăriceanu, președintele PSD Adrian Năstase ne-au sunat ca să ne asigure că nu au nici un amestec în ceea ce ni se pregătește, că nu doresc în nici un caz distrugerea Adevărului și că dacă pot să dea o mână de ajutor o vor face fără să ezite. În schimb, în propria noastră breaslă, ziare compuse din carnivore mici, dar feroce, au început să urle a pradă simțind mirosul sângelui ca atunci când a murit Dumitru Tinu. Și, totuși, unde-i jigania care ne poartă sâmbetele? În sfârșit, acum știm. Ea aparține speciei despre care Vintilă deratizatorul, superbul personaj al lui Marin Preda, spunea ca «sare la coaie și la piept». Este un guzgan rozaliu, alb în cap de câtă brânză de furat a-nfulecat. Răspunde la un nume de ființă umană, Viorel, numele de familie fiind cunoscut ca substantiv comun: hrebenciucul” (Cristian Tudor Popescu, *Atacul guzganului rozaliu*, „Adevărul” – online, nr. 4576 din 21 martie 2005).

¹²³ Mihaela Suciu, *Demisii în bloc la cotidianul Adevărul*, „Jurnalul național” – online, 23 martie 2005.

telefonică din 28 mai 2005, cu „băgarea” lui în cerneala tuturor ziarelor pe care le controlează, pentru a-l termina, deoarece ar fi ordonat arestarea lui Dinu Patriciu, de la liberali¹²⁴.

După cele întâmplate în 2004–2005, „scandaluri, demisii și reorientări pe piața mass-media din România”, un jurnalist de seamă (Ion Cristoiu) constata o „trecere de la presa grupată în jurul unor lideri de opinie către presa funcționarească, condusă mai ales de șurubari, de jurnaliști fără dimensiune, care nu ridică nici o problemă patronatului”; după el, s-a ajuns „în faza în care publicațiile nu mai trăiesc nici din tiraj, nici din publicitate, ci din altceva”, din „subvenții de la stat și din bani dați de patroni”, iar „câtă vreme presa e a cârnățarilor, ea va fi tot politică, pentru că au tot interesul să o mențină așa și, dacă nu va muri, cel puțin nu va mai interesa”¹²⁵.

Așadar, slușirea presei nu conține și puterea acesteia nu-i egala celorlalte 3 puteri de care este așezată adesea, decât dacă e în căldășie cu ele. Cum spunea cineva, „Cei pentru care libertatea presei e egală cu libertatea câinelui învățat în lesă au priceput atât: ori o cumpăr, ori o controlez, ori o șantajez, ori o ameninț”¹²⁶. Trist, dar adevărat!

În *presa aservită* poți găsi, ca și în alte domenii ale vieții sociale, tot felul de oameni, de la impostori și ipocriți la personalități autentice.

După 16 ani de directorat în televiziunea publică germană, cunoscutul jurnalist Jurgen Emig a fost concediat și apoi arestat de poliție, fiind acuzat de *Procuratura anticorupție* din Frankfurt că, „de la începutul anilor '90, reporterul încasa pe sub mână sume frumusele de la firmele ale căror publicitate le plasa – ilegal – în emisiuni de sport. Soția sa, proprietara unei agenții de relații publice, se ocupa de achiziția clienților [...] Cine nu accepta să plătească șpagă nu era difuzat”¹²⁷.

4. PREVENIREA ȘI COMBATerea MITEI

Lupta împotriva mitei începe cu promovarea unor precepte morale în acest sens, atunci când *statul* (cu instituțiile sale) și/sau *societatea civilă* sunt dominate de demnitate. Altfel, asemenea precepte sunt precum niște roți de mașină pe un carosabil pe care ele prind sau patinează după cum e vorba de piatră sau zăpadă.

Morala presupune percepție, voință și trăire adecvată. Or, câtă vreme condițiile de existență ale individului sunt inadecvate, mita și alte fenomene sociale negative nu pot fi evitate și cu atât mai puțin eradicate doar cu slogane.

¹²⁴ „T. Băsescu a dezvăluit, în sfârșit, numele «șantajistului»” (***) „Ziaristul care m-a sunat a fost Sorin Roșca Stănescu”, „România liberă” – online, 23 august 2005).

¹²⁵ Mihaela Suci, *Patronii „cârnățari” distrug presa*, „Jurnalul național” – online, 29 martie 2005.

¹²⁶ Claudiu Săftoiu, *Descoperirea presei de politică*, „Jurnalul național” – online, 23 martie 2005.

¹²⁷ „Șefi de producție concediați și jurnaliști arestați” (Manola Romalo, *Scandal la televiziunea publică germană*, „România liberă” – online, 23 august 2005).

În opoziție cu educația, ca măsură de luptă împotriva mitei, văd a se afla măsura pedepsirii celor ce săvârșesc acte de mită, măsură exacerbată de toți cei care în istorie au încercat și reușit, de obicei, să perpetueze cauza generală a mitei și a atâtor alte efecte negative: *dominarea socială a omului de către om* – a copilului de către părinte, a elevului și studentului de către cadrul didactic, a militarului de către comandant, a angajatului de către angajator, a guvernului de către guvernant și, de ce nu, a „prostului” de către fariseu.

Mita se consideră a fi o *infracțiune* și se pedepsește pretutindeni în lume, deși cu mită rezolvi mai repede și mai ieftin multe lucruri, ceea ce face ca nu toată lumea să subscrie la reglementări sau orice reglementări împotriva ei, iar atunci când nu are încotro, la aplicarea reglementărilor în vigoare, decât, vorba avocatului, cu circumstanțe atenuante, pe care cei ce împart dreptatea le folosesc din plin, când vreau.

Un fel sau altul de opoziție față de pedepsirea mitei, dacă nu în general, atunci de la caz la caz, îmbracă forma unor voci singulare sau comune, precum cele din Parlamentul României, în ziua de 22 iunie 2005, când deputații și senatorii s-au *bălăcărit*, printre altele, pe tema corupției, din care face parte și *mita*. Prin luările de cuvânt, membrii puterii și cei ai opoziției s-au întrecut a se învinovăți reciproc, folosind etichetări specifice când luptei de clasă, când democrației triviale, iar prin voturile pe care le-au dat aceștia au demonstrat că nu au învățat încă mare lucru din istoria luptei împotriva ei¹²⁸.

Revenind la prevenirea și combaterea mitei prin mijloace legale, la noi *mituitorul* se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani, dacă nu e constrâns să mituiască de către cel mituit sau dacă nu denunță fapta înainte ca organul de urmărire să fi fost sesizat pentru infracțiunea săvârșită; *mituitul* se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani, respectiv, la 15 ani, dacă are atribuții de control, cu interzicerea unor drepturi și cu confiscarea obiectului mitei sau plata echivalentului lui, în caz că respectivul obiect nu se mai găsește.

Statele Unite ale Americii își pedepsesc cetățenii chiar și pentru anumite fapte de mită săvârșite de ei în străinătate.

În acest sens, legea americană – *Foreign Corrupt Practices Act* (FCPA) „consideră ca fiind un delict plata unei mite al cărei scop este să determine beneficiarul acesteia să abuzeze de poziția sa oficială pentru a facilita pe nedrept câștigarea unei afaceri de către plătitor sau de către cei pe care îi reprezintă plătitorul”, iar „Astfel de practici includ acte săvârșite de corporații, firme, reprezentanți autorizați, directori, angajați ai unor întreprinderi, agenți, acționari care acționează în numele unor firme și corporații ascunse, precum și acte săvârșite de toți intermediarii străini și locali în numele corporațiilor americane. Pedepsele pentru încălcarea acestei legi includ sentințe cu închisoarea până la 5 ani și diverse amenzi de până la 2.000.000\$”. De asemenea, sunt prevăzute și „amenzi penale a căror valoare poate să fie de până la două ori mai mare decât câștigul brut al acuzatului sau pierderea brută a celui alt, precum și alte sancțiuni civile diverse”.

¹²⁸ <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=5894&idm=2&idl=1> (24.08.05).

Potrivit altor legi americane, se pedepsesc penal și cei „care conspiră cu sau care îi ajută cu buna știință (complici) pe cei care încalcă legea [...], chiar și după ce s-a comis infracțiunea”.

În schimb, legea americană „privind actele de corupție în străinătate nu se referă și la plățile de «ungere» pentru executarea sau urgentarea acțiunii guvernamentale curente”¹²⁹, în vreme ce la noi și asemenea gesturi se pedepsesc.

Lupta cu *mita* a fost și continuă să fie grea, atât pe plan național, cât și internațional. Pentru a face însă această luptă mai eficientă, atunci când se vrea și unde se vrea, se practică jocul numit *dilema prizonierului*. „Doi escroci au fost prinși și sunt interogați. Dacă unul dintre ei aduce probe împotriva celuilalt, atunci el beneficiază de o sentință redusă, dar partenerul lui va fi condamnat în mod sigur. Luați împreună, ei se descurcă mai bine dacă rămân loiali unul față de celălalt, dar fiecare, separat, poate profita de pe urma partenerului. Atunci când ești confruntat cu o tranzacție individuală, poate fi rațional să trădezi; într-o relație de durată, merită însă să fi loial”¹³⁰. Drept urmare, în cazul nostru, s-a dispus că „Mituitorul nu se pedepsește dacă denunță autorității fapta mai înainte ca organul de urmărire să fi fost sesizat pentru acea infracțiune”¹³¹, iar un asemenea denunț se poate fabrica și se fabrică aproape oricând.

Lupta împotriva mituiților și a mituitorilor prin măsuri punitive este mai eficientă decât cea prin măsuri educative, dar departe de a fi suficientă, câtă vreme ea se caracterizează printr-o criză profundă și de durată. Împreună cu lupta împotriva altor fapte de corupție, ea seamănă, cum spunea cineva, cu o încercare de a înlătura „o invazie de lăcuste lovindu-le una câte una cu pliciu”.

Pornind de aici, de la ineficiența luptei prin măsuri educative și mai ales punitive împotriva mitei și a altor fapte de corupție, se consideră că „singurul leac eficient pentru relele economiei românești” ar fi piața și nu statul¹³².

Într-adevăr, *statul* are de când lumea metehnele lui. Până acum el s-a dovedit a fi principalul artizan și apărător a ceea ce aminteam mai sus, al dominării sociale a omului de către om, iar din acest punct de vedere *piața* poate fi o soluție, dar complementară și nu alternativă. Cu „mai puține rânduieli și mai neschimbătoare” sau cu „Jos ghișeele” din cauza numărului mare „de avize și stampile necesare fiecărei inițiative” riscăm să ajungem într-o junglă mai mare decât e piața și societatea acum. Ceea ce acum ia angajatul fără voia angajatorului atunci va lua angajatorul sub forma unei diferențe de preț, și nu numai!

¹²⁹ <http://www.usembassy.ro> (21.11.2004).

¹³⁰ Anatol Rapoport și Albert M. Chammah, cu colaborarea lui Carol J. Orwant, *Prisoner's Dilemma: A Study in Conflict and Cooperation*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1965, apud George Soros, *Criza capitalismului global. Societatea deschisă în primejdie*, Edit. „Polirom.ARC”, Iași, 1999, p. 84–85.

¹³¹ *** *Codul penal al României*, ..., art. 255.

¹³² „Piața este singurul leac eficient pentru relele economiei românești. Statul nu poate fi un instrument eficient de luptă împotriva corupției. A-l considera ca atare, înseamnă să punem lupul paznic la oi. Iar el ne va mângâia pe creștet, încotoșmănat în blană de oaie” (Varujan Vosganian, *op. cit.*).

5. CÂTEVA CONCLUZII

Mita este un *fenomen*: a) atât ca faptă de luare de mită (de către funcționarul „care, direct sau indirect, pretinde ori primește bani sau alte foloase care nu i se cuvin ori acceptă promisiunea unor astfel de foloase sau nu o respinge, în scopul de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri”) sau ca faptă de dare de mită (de către cel care, fără a fi constrâns de mituit, promite, oferă sau dă „bani ori alte foloase, în modurile și scopurile arătate”); b) cât și ca număr mai mic sau mai mare de fapte de luare și de dare de mită în cadrul unei colectivități umane.

Numărul faptelor de mită diferă în timp de la o zonă geografică (sat, comună, oraș, județ, țară etc.) la alta, de la un domeniu de activitate socială (politică, justiție, poliție, sănătate, învățământ, cultură, presă etc.) la altul și de la o formă (publică, privată) și nivel de organizare (de execuție, de conducere) a unei asemenea zone și/sau domeniu la altul.

Pe baza numărului și amplitudinii faptelor de mită se pot face diferite ierarhizări (ale țărilor, ale domeniilor de activitate socială etc.) și caracterizări (generale și sectoriale) ale mitei ca fenomen social.

Mita este un fenomen social negativ și periculos. Periculozitatea faptei din care constă *ea* (mita) este funcție, printre altele, de: a) calitatea autorului respectivei fapte, cea de mituit sau de mituitor; b) poziția socială a autorului faptei de mită (lider de partid politic, parlamentar, ministru, magistrat, polițist, primar, director, șef de serviciu, personal de execuție, om de rând etc.); c) amploarea foloaselor care se promit/cer, oferă/acceptă ori se dau/primesc de către participanții la fapta de mită.

Ca fenomen social periculos, fapta de mită se pedepsește, peste tot în lume, doar că în mod diferit. La noi, regula de bază este că mituitul se pedepsește mai aspru decât mituitorul; făcând abstracție de circumstanțele agravante și atenuante care se acordă, pedepsele pentru mituit sunt mai mari decât pentru mituitor. Însă, în opinia mea, există destule cazuri în care raportul ar trebui să fie cel puțin de egalitate. *Mai întâi*, mă gândesc la mituitul constrâns de mituitor „de a îndeplini, a nu îndeplini ori a întârzia îndeplinirea unui act privitor la îndatoririle sale de serviciu sau în scopul de a face un act contrar acestor îndatoriri”, după care mituitorul îi „aruncă” mituitului ceva foloase, uneori în văzul lumii, pentru a tăcea din gură, la nevoie. *Apoi*, mă gândesc la mituitorul care oferă anumite foloase mituitului pe care totodată îl denunță, transformându-se în unealtă a autorității, care-i oferă, amoral, protecție totală.

Mita are numeroase cauze, unele subiective (precum lăcomia sau dorința de răzbunare), iar altele obiective (precum sărăcia). Însă, se cunosc destule cazuri în care mita înfăptuită din motive (relativ) obiective este mai aspru pedepsită decât mita înfăptuită din motive subiective. Bunăoară, în vreme ce amărății care mituiesc un conductor de tren pentru că nu au bani de o pâine, sunt pedepsiți cu ani grei de pușcărie, alții, care dau ca mită sume „frumusele” de bani, vagoane de alcool sau baxuri se țin abia dacă sunt cercetați în scopul de a vedea că sunt sau nu sunt

„vinovați” și, de regulă, ies „basma curată” din încurcătură, confirmându-se parcă faptul că pentru anumiți factori de răspundere asemenea cazuri sunt mai rentabile, decât cele dintâi. Mita cuprinde toate etajele piramidei sociale, iar deosebirile de bogăție spirituală și materială prea mari și rapide sporesc in justiția justiției, fac mai puțin eficientă lupta acesteia împotriva mitei și a celorlalte fapte de corupție.

Justiția-i un fel de *ciomag* pentru cel ce nu ascultă de *vorbă bună*. Pentru cine ascultă de așa ceva, ea este doar un „difuzor” social de cunoștințe teoretice și practice, pe care le împrumută și *educația*, inclusiv în privința mitei, contribuind la formarea unei personalități individuale și colective avansată, creatoare, progresistă și nu mistică, fatalistă, pasională ori retrogradă. Prin educație exercităm o anumită influență asupra unui om, de regulă de la vârsta de copil, și putem face asta în sensul degradării (dobândirii unor dizabilități, egoismului, urii, răzbunării, uciderii, hoției, poftelor de câștig necinstit, spiritului de gașcă, perversiunii sexuale, concubinajului etc.) sau al dezvoltării (fizice și spirituale) lui. Din păcate, însă, educația zilelor noastre oferă prea multe iluzii și motive de rătăcire, iar democrația, îndeosebi cea juridică, prea multe decepții.

În sfârșit, pe lângă *justiție* (în care „profesia de legiuitor, deși una dintre cele mai vechi, n-a reușit încă să se impună lumii moderne”) și *educație*, o modalitate de luptă eficientă, singurul *leac*, chiar, împotriva *corupției* și, în acest context, implicit *a mitei* s-a considerat și se consideră a fi *piața*.

La noi, din anul 1990 încoace, *apologia pieței* a fost marcată de *desființarea* cu orice preț, *à la Stan și Bran*, a fostului sector socialisto-comunist din economie. Drept urmare, acum avem o altă piață, dar și mită și alte fenomene de corupție¹³³, aproape *cât duce ... carul*, în ciuda a numeroase cazuri de prindere și pedepsire a vinovaților, mai ales la sfârșituri și începuturi de stăpâniri politice locale și centrale.

Cunoașterea mitei ca faptă complexă și ca fenomen de amploare este necesară și binevenită pentru toți cei care luptă împotriva ei, fără a se mânji cu ea, decât obligați de împrejurări. În drumul unei asemenea cunoașteri, studiul de față se vrea a fi un mic pas, în ciuda unor limite ale lui de dimensiune, de autenticitate a informațiilor, de interpretare a datelor, de limbaj folosit¹³⁴ și de alte pretenții ale cititorului interesat în domeniu.

Adaos

Din motive lesne de înțeles, precum in justiția justiției sau autoritatea prea mare a unui individ, lumea discută de numeroase cazuri mai vechi și mai noi de *mită*, atât pe plan intern (național), cât și pe plan extern (internațional).

● Pe *plan național*, presa a semnalat și continuă să semnaleze atâtea cazuri de mită încât fenomenul îi sperie și pe străini. La un moment dat, un parlamentar european (pe nume Arie Oostlander) spunea (la 21 ianuarie 2004) că am ajuns la o *corupție înspăimântătoare*, dar în loc de a

¹³³ „În fața sumelor mari de bani oferite cu titlu de mită, sistemul politic, economic și cel juridic s-au dovedit a fi vulnerabile, mai ales în țările aflate într-o perioadă a economiei de tranziție” (Gheorghe Mocuța, *op. cit.*, p. 47)

¹³⁴ „Vorbă fără glume pare ca bucata fără sare” (***) *Proverbe românești*, Edit. Minerva, București, 1984, p. 301)

ne ajuta prin nominalizarea celor responsabili de acest lucru el a cerut Comisiei de Afaceri Externe a Parlamentului European să suspende negocierile de aderare a noastră la Uniunea Europeană.

Într-adevăr, pentru a proba amploarea unui asemenea fenomen sunt suficiente câteva nominalizări de mită la polițiști¹³⁵, șefi de secții penale din tribunale județene¹³⁶, consilieri județeni pe diferite probleme de administrație¹³⁷, funcționari în serviciile de gospodărire comunală¹³⁸ etc.

● Pe *plan internațional*, presa a vorbit de *Mita lui Saddam*, constând în sute de milioane de barili de petrol folosite pentru a recompensa sute de personalități, partide politice și chiar biserici din zeci de state (cum ar fi: Africa de Sud, Arabia Saudită, Belarus, Brazilia, Bulgaria, Canada, China, Cipru, Egipt, Filipine, Franța, Italia, Marea Britanie, Panama, Qatar, România, Rusia, Slovacia, Spania, Statele Unite, Turcia, Ucraina, Ungaria), care l-au susținut și care au ignorat gropile comune și suferința poporului irakian, iar printre aceste personalități „figurează cel puțin doi premieri și doi miniștri de Externe, politicieni cu rang înalt, ziariști și rude apropiate ale unor miniștri și șefi de stat”¹³⁹. Din România, în lista publicată de cotidianul irakian *Al Mada* au apărut „Partidul Muncitoresc Român cu 5,5 milioane barili (192,5 milioane dolari) și firma Bulf Drilling, cu 1 milion de barili”¹⁴⁰.

● Nu de multă vreme, presa de la noi a preluat, din presa străină, relatări privind mai multe interogatorii la care a fost supus premierul israelian – Ariel Sharon, în legătură cu diverse acuzații de corupție, printre care una de mită de vreo 3 milioane de dolari pentru a facilita, pe vremea când era ministru de externe, autorizații necesare realizării de către un compatriot a unui proiect imobiliar pe o insulă elenă¹⁴¹.

● În Polonia, vânzarea unei firme-gigant din sectorul petrolier către Lukoil, mastodont rus prezent și în România, a fost asociată cu o *mită* cam de 5 milioane de dolari vărsați de ruși în visteria Ministerului polonez al Economiei și Finanțelor, mită de care „Documente ale serviciilor secrete poloneze arată” că n-ar fi fost străin nici chiar președintele Alexandr Kwasniewski, ajuns cel mai popular politician în țara lui¹⁴².

● „Există țări în care «tips»-ul (bacșișul) nu este doar o opțiune, ci chiar impus de lege. «În Franța, legea impune plata serviciului, 12% din valoarea notei de plată reprezentând bacșișul. Au fost chiar procese pentru că patronii au decis să folosească această sumă în alte scopuri. Salariații și-au câștigat dreptul în instanță», povestește Dan Chișu, proprietarul restaurantului «Esperanto». În SUA, procentul plătit pentru serviciile primite este impozabil”¹⁴³.

¹³⁵ În acest sens, a se vedea, de pildă: D. Vulcan, *Locțiitorul de la «Pașapoarte», arestat de PNA pentru șpagă*, „România liberă”, nr. 4269 din 3 aprilie 2004, p. 1.

¹³⁶ În acest sens, a se vedea, de pildă: *cazul* lui Viorel Burzo, de la Cluj; *cazul* lui Mihai Viorel de la Bihor (Violeta Fotache, *Judecătorul Mihai Viorel a cerut 150.000 de mărci germane – mită pentru o eliberare din arest*, „Adevărul”, nr. 4222 din 29 ianuarie 2004, p. 1 și 10).

¹³⁷ În acest sens, a se vedea, de pildă: *cazul* lui Nistor Ioniță, din cadrul Consiliului General al Municipiului București (Miruna Pasă, *Reținut pentru trafic de influență*, „Jurnalul național”, nr. 3303 din 24 martie 2004, p. 3).

¹³⁸ În acest sens, a se vedea, de pildă: *cazul* lui Marcel Ciobotaru, din cadrul Primăriei Bârlad (G. Doboș, *Funcționar al Primăriei Bârlad, condamnat penal după ce a „vândut” o casă naționalizată*, „Adevărul”, nr. 4279 din 5 aprilie 2004, p. 15).

¹³⁹ „Ziarul clujeanului”, nr. 199, anul II, 27 ianuarie 2004, p. 8.

¹⁴⁰ *** *Mituții lui Saddam*, numai lume bună: Jirinovski, Arafat, Pasqua, „România liberă”, nr. 4213 din 29 ianuarie 2004, p. 5.

¹⁴¹ A se vedea, de pildă: M. Ș., *Sharon, interogat din nou pentru corupție*, „Adevărul”, nr. 4229 din 6 februarie 2004, p. 9.

¹⁴² Irina Cristea, *Corupția își arată iar colții în Polonia*, „Jurnalul național”, nr. 3485 din 25 octombrie 2004, p. 15.

¹⁴³ Irina Cobuz, *Bacșișul, legea nescrisă*, „Jurnalul național”, nr. 3368 din 10 iunie 2004, p. 22.